

Sector informatie

2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding	5
2. Participatiewet en Wsw in meerjarenperspectief	7
2.1 Een terugblik op een heftig jaar	7
2.2 De doelgroep blijft, de wetgeving verandert	10
2.3 Toegenomen zorg voor de doelgroep Wsw	13
2.4 Financiële ontwikkelingen 2021 - 2026	16
3. Personen	19
3.1 Wsw-medewerkers	19
3.2 Overige doelgroepen	24
4. Financiën	26
4.1 Opbrengsten	26
4.2 Kosten	28
4.3 Resultaat	30
5. Het sociale werkbedrijf nader toegelicht	31
Colofon	33

Een bewogen jaar

Het jaar 2020 was een bewogen jaar. De coronapandemie heeft bij iedereen een forse impact gehad en bij velen zijn de gevolgen nog dagelijks voelbaar. Halverwege maart 2020 heeft de overheid ingrijpende maatregelen genomen. Een deel van de maatregelen, zoals de anderhalve meterregel, is tot op de dag van vandaag van kracht. Dit alles raakt iedereen en dus ook de sociale werkbedrijven en de mensen die daar werken.

In onze sector werken veel mensen die fysiek of psychisch kwetsbaar zijn en voor wie werken daardoor even geen optie was. Daarnaast zijn er gezonde mensen die, vanwege hun beperking, verblijven in een zorginstelling of woongroep en ter bescherming van kwetsbare huisgenoten een tijdlang niet naar hun werk mochten. Dit was een hard gelag, voor onze bedrijven, maar allereerst voor al die mensen die een tijdlang niet konden werken en voor wie plotseling de structuur uit hun leven verdween.

Dit alles heeft forse gevolgen gehad voor de bedrijfsvoering: opdrachten vielen weg, detacheringen stopten, nieuwe trajecten vanuit de Participatiewet werden niet opgestart. Gelukkig ging voor velen het werk ook gewoon door. Vaak essentieel werk in het groen, de afvalinzameling, de schoonmaak of in de wasserij. En door het nemen van de juiste maatregelen is veel productiewerk zoveel mogelijk voortgezet.

Juist in deze tijd werd de meerwaarde van onze bedrijven nog eens extra zichtbaar. De coronacrisis zorgde bijvoorbeeld voor een urgente vraag naar mondkapjes en ander beschermingsmateriaal. Onze bedrijven hebben een fors deel van de benodigde productie kunnen leveren. Daarmee heeft onze sector laten zien hoe flexibel er kan worden ingespeeld op een plotselinge vraag en hoe waardevol onze werknemers zijn voor onze samenleving.

De sectorinformatie 2020 geeft een cijfermatig beeld over het afgelopen jaar. Daarmee wordt zichtbaar wat de financiële situatie is van onze sector, maar geeft ook een beeld hoe de inclusieve arbeidsmarkt zich in 2020 heeft ontwikkeld. Dat laatste is natuurlijk de belangrijkste uitdaging waar we met z'n allen voor staan.

Mede dankzij de corona-compensatie over 2020 blijft het financiële resultaat in de sector beperkt tot € 132 miljoen negatief. Dit komt ongeveer overeen met het bedrag waarmee, voordat corona uitbrak, rekening werd gehouden. Met de corona-steun slaagde de sector erin de dienstverlening op niveau te houden. Dat is belangrijk geweest. Maar ook in 2021 zijn de financiële gevolgen van corona voelbaar binnen de bedrijven. Daarom is ook voor 2021 compensatie noodzakelijk om de werknemers die afhankelijk zijn van ondersteuning goed te bedienen. Zowel voor de mensen die nu in of via de sociale werkbedrijven al aan de slag zijn, maar ook degenen die graag betaald aan het werk willen. Het aantal mensen dat werkte binnen de kaders van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) nam in 2020 af, van 77.700 naar 72.500 medewerkers. De uitstroom van de oude doelgroep (Wsw) was groter dan de nieuwe instroom (werken met LKS en beschut). Dat betekent dus dat de inclusieve arbeidsmarkt in 2020 een pas op de plaats maakt. Dat is minder goed nieuws en vormt een uitdaging voor de komende jaren.

Als we meer stappen willen maken in de richting van de inclusieve arbeidsmarkt is er meer nodig dan compensatie van de coronaverliezen. Dat vraagt een versterking van de sociale infrastructuur. Meer geld voor begeleiding, structurele inzet van praktijkleren en de juiste prikkels in het systeem voor gemeenten zijn dan noodzakelijk - overigens, geld dat zichzelf terugverdient.

Daar ligt ook de kans om de grote vraag naar personeel in een toenemend aantal sectoren te helpen invullen. De huidige situatie op de arbeidsmarkt dwingt tot het mobiliseren van alle beschikbare arbeidskrachten. Dus ook van mensen die alleen met inzet van een jobcoach kunnen werken, of aangewezen zijn op een beschutte werkomgeving. Onze sector kan bedrijven die nu en in de toekomst kampen met grote personeelstekorten, helpen bij het vervullen van veel van deze vacatures. Dat is de manier om samen te werken aan het versterken van de inclusieve arbeidsmarkt, een arbeidsmarkt voor iedereen.

Job Cohen
Voorzitter Cedris

HOOFDSTUK 1

Inleiding

De 101 leden van Cedris begeleiden mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk. Sociale werkbedrijven helpen mensen bij voorkeur aan de slag bij een gewone werkgever. Voor wie daar echt op is aangewezen is er de mogelijkheid om te werken op een beschutte werkplek. Sociale werkbedrijven richten zich op een brede groep van mensen die (nog) niet zelf in staat zijn het minimumloon te verdienen, bijvoorbeeld vanwege een beperking of omdat ze al jarenlang niet meer gewend zijn te werken. Naast de 72.500 Wsw-medewerkers is er een groep van meer dan 400.000 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt die vallen onder de Participatiewet.

Cedris vindt het van belang dat er een goed beeld bestaat van wat de leden doen voor de verschillende doelgroepen, welke middelen daarvoor worden ingezet en wat de financiële en sociale resultaten zijn. Daarom laat Cedris ieder jaar onderzoek doen.

De meeste leden van Cedris zijn oorspronkelijk uitvoeringsorganisaties voor de Wsw. Een groot aantal bedrijven heeft zich ontwikkeld tot een integrale gemeentelijke uitvoeringsorganisatie van de Participatiewet, terwijl andere bedrijven zich hebben ontwikkeld tot een arbeidsontwikkel- en bemiddelingsbedrijf op afstand van de gemeente. Ook zijn verschillende sociale ondernemingen lid geworden van Cedris.

Jaarlijks verstrekken de leden in het voorjaar gedetailleerde uitvoeringsinformatie op grond waarvan deze sectorinformatie wordt opgesteld. Afgelopen jaren was er sprake van gemiddeld een dekking van ongeveer 90% van de uitvoering van de doelgroep van de Wsw. Dankzij deze respons kunnen verantwoorde uitspraken worden gedaan over de ontwikkeling van de doelgroep en de financiële ontwikkeling van de uitvoeringsorganisaties.

De verspreiding van het COVID-19 virus had in het voorjaar van 2020 meteen een grote impact op de sociale werkbedrijven. In de eerste plaats op de gezondheid en het werk van de medewerkers zelf en op de vraag of - al dan niet onder aangepaste omstandigheden - het werk veilig kon worden voortgezet. En snel daarna werden ook de economische gevolgen zichtbaar: detachingsplekken die zijn beëindigd en opdrachtgevers die geen of minder opdrachten verstrekken. Na het treffen van de benodigde maatregelen in het voorjaar moest in het najaar van 2020 tijdens de tweede golf maatregelen worden aangescherpt. Ook bleek dat een deel van de opdrachtgevers zich niet goed konden permitteren om opdrachten of detacheringen te continueren.

Bij het schrijven van deze sectorinformatie in de zomer van 2021 hebben wij inmiddels een goed oordeel kunnen vormen over de financiële ontwikkelingen op basis van het afgelopen jaar.

De algemene vooruitzichten van voorspoedig economisch herstel zijn gunstig, maar het is nog uitermate onzeker hoe zich dit zal vertalen naar de verschillende sectoren, de doelgroep met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt en de sociale werkbedrijven.

De leden van Cedris hebben veel energie gestopt in het behoud van werk voor de doelgroep en de noodzakelijke aanpassingen. De consequentie was dat – versterkt door de beperkende maatregelen – minder aandacht besteed kon worden aan het ontmoeten, diagnosticeren en ontwikkelen van personen uit de doelgroep die nog niet aan het werk zijn. Naast het werken aan het economisch herstel en verbetering van de exploitatie zal voor de sociale werkbedrijven de komende jaren dit de grootste opgave zijn: het inlopen van de achterstand die is ontstaan in ontwikkeling, bemiddeling en begeleiding van mensen met een ondersteuningsbehoefte.

Voor het opstellen van deze sectorinformatie hebben 68 van de 94 sociale werkbedrijven informatie ingeleverd. Net als voorgaand jaar is met gegevens van de deelnemende bedrijven onderzocht welke mutaties hebben plaatsgevonden in de doelgroep, aantallen en financiën.

Vervolgens zijn op basis van de gemiddelde mutaties de landelijke kerncijfers voor 2020 berekend. De uitkomsten zijn ook getoetst door de gegevens van de deelnemende bedrijven te extrapoleren naar landelijke totalen. Hieruit bleek dat berekeningen op basis van mutaties en extrapolaties tot vergelijkbare uitkomsten leiden. Ondanks de geringere deelname dan eerdere jaren, is op deze wijze nog steeds een voldoende nauwkeurig inzicht mogelijk in de landelijke ontwikkelingen van de doelgroep en de financiële ontwikkelingen met betrekking tot de exploitatie van de Wsw. Veel sociale werkbedrijven voeren inmiddels werkzaamheden uit voor de overige doelgroepen in de Participatiewet. Hiervoor geldt dat naast Cedris-leden ook andere uitvoeringsorganisaties hierin een aandeel hebben.

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de landelijke ontwikkelingen en het aandeel hierin van de sociale werkbedrijven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 stilgestaan bij de aantallen medewerkers, in hoofdstuk 4 bij de financiën en tot slot in hoofdstuk 5 wordt dieper ingegaan op het sociale werkbedrijf.

HOOFDSTUK 2

Participatiewet en Wsw in meerjarenperspectief

Op vier hoofdthema's schetst dit hoofdstuk de lange termijnontwikkeling van sociale werkbedrijven in de bredere context van de Participatiewet en de Wsw.

In de eerste plaats wordt stilgestaan bij de gevolgen van het COVID-19 virus voor de doelgroep en de economische gevolgen voor de werkbedrijven.

Vervolgens wordt ingezoomd op de landelijke ontwikkeling van de afbouw van de Wsw en de toenemende dienstverlening aan de nieuwe doelgroep Participatiewet. Er zijn forse verschillen in lokaal en regionaal beleid ten aanzien van de nieuwe doelgroep.

Daarnaast wordt bekeken wat de gevolgen zijn van de gemiddeld steeds ouder wordende Wsw-populatie en de gevolgen voor werk, ziekteverzuim en de financiële resultaten.

Het vierde thema is de financiële positie van sociale werkbedrijven, de verwachte ontwikkeling van de subsidies, opbrengsten en kosten naar de toekomst.

2.1

Een terugblik op een heftig jaar

De verspreiding van het COVID-19 virus heeft in 2020 een grote impact gehad op de sociale werkbedrijven. In de eerste plaats op de gezondheid en het werk van de medewerkers zelf en de onzekerheid of en al dan niet onder aangepaste omstandigheden het werk kon worden voortgezet. Net als alle andere Nederlanders werden de doelgroepmedewerkers van de sociale werkbedrijven geconfronteerd met de maatregelen van de lockdown vanaf maart 2020. Een deel van de sociale werkbedrijven zijn per direct gesloten en medewerkers moesten verplicht naar huis. Andere bedrijven draaiden in aangepaste vorm zo goed en kwaad als dat ging door.

Thuiswerken was voor vrijwel alle medewerkers geen optie, gezien de aard van het werk en de mate van begeleiding. Voor velen betekende dit daarmee een gedwongen 'preventief' thuisblijven en stilzitten. Voor sommigen had dit een nog grotere persoonlijke impact: in de thuissituatie is sprake van begeleid wonen. Bij hen is de woonomgeving er juist op ingericht dat de medewerker overdag onder begeleiding aan het werk is.

Vanaf eind april 2020 konden werkbedrijven met inachtneming van de maatregelen met kleinere groepen medewerkers gelukkig weer werkactiviteiten opstarten of geleidelijk weer opschalen. Voor een deel van de doelgroep geldt dat zij gezien de aard van hun fysieke beperkingen tot de kwetsbare risicogroep behoren en dat 'gewoon weer aan het werk gaan' in de zomer van 2020 nog niet verantwoord was. Ieder sociaal werkbedrijf heeft daarin afhankelijk van de persoonlijke situatie van de medewerker de belangen moeten afwegen van de gezondheidsrisico's, een mogelijk precaire thuissituatie en de houvast en de waarde die het werken voor de medewerker biedt. De in deze sectorinformatie zichtbare oploop van het ziekteverzuim is een illustratie van de sociale problematiek in het afgelopen jaar.

In het voorjaar 2020 werden snel ook de directe economische gevolgen zichtbaar: detacheringsplekken werden opgeheven en gebruikelijke opdrachtgevers konden geen of minder opdrachten verstrekken. De werkbedrijven zijn werkprocessen gaan aanpassen, bedrijfsruimtes opnieuw gaan inrichten, andere looproutes, herverdeling van werkzaamheden, andere pauzetijden, aangepast personen- en bedrijfsvervoer etc. Bij sommige werkbedrijven bleek het nodig om extra bedrijfsruimten te huren om de vereiste afstandsregels na te kunnen leven. Extra personeel moest worden inzet als corona-coaches. Nieuwe opdrachten en opdrachtgevers moesten worden gezocht.

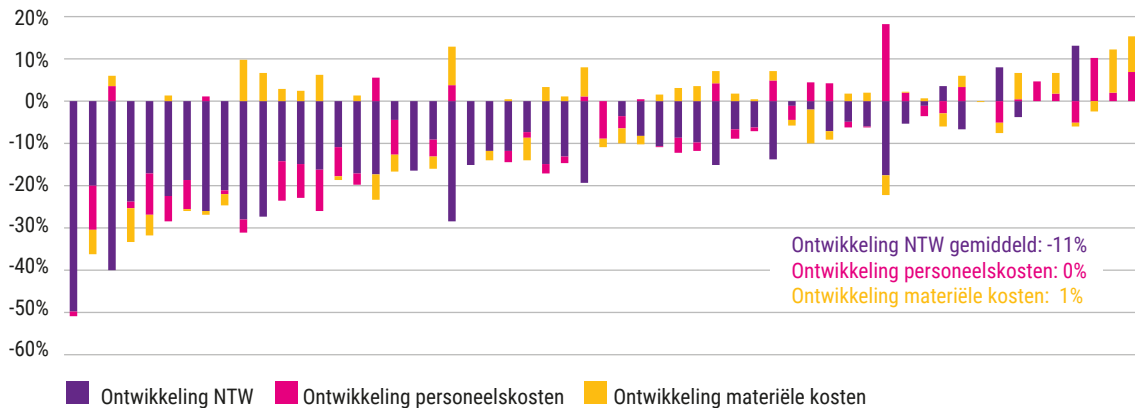
De uiteindelijke gevolgen voor de werkbedrijven zijn zeer uiteenlopend: bij het ene bedrijf bleef het verlies aan omzet en opdrachten beperkt, andere bedrijven werden vanwege de samenstelling van hun portfolio extra zwaar getroffen door de economische terugval (horeca, luchtvaartsector). Sommige van deze bedrijven lukte het om snel in te spelen op nieuwe of extra opdrachten (medische mondkapjes maken, opzetten of opschalen van bezorgdiensten). Andere bedrijven moesten over een langere periode het teruggelopen werkaanbod verdelen over een grotere groep medewerkers.

Bij de volgende lockdown in de winter van 2020 waren de werkbedrijven inmiddels goed ingericht op de benodigde aanpassingen en werkprocessen, maar zagen we dat ook bij andere sectoren en opdrachtgevers nadelige consequenties zichtbaar werden van de voortdurende economische teruggang.

Vanzelfsprekend hebben deze ontwikkelingen ook financiële gevolgen gehad voor de sociale werkbedrijven en de aandeelhoudende gemeenten. In de meicirculaire 2020 is de Rijksbijdrage Wet sociale werkvoorziening voor sociale werkbedrijven eenmalig verhoogd met € 90 miljoen voor de periode 1 maart 2020 tot en met 1 juni 2020. In de septembercirculaire is dit budget verhoogd met € 50 miljoen voor de rest van het jaar. Deze extra middelen zijn van grote waarde gebleken om de financiële tekorten in de uitvoering van de Wsw te kunnen beperken. Het financiële resultaat van de sociale werkbedrijven over 2020 is daarmee uiteindelijk ongeveer gelijk gebleven aan het negatieve bedrijfsresultaat zoals dat bij de vorige sectorinformatie 2019, voor 2020 was voorzien. Met de geboden extra corona-steun konden de infrastructuur en dienstverlening aan de doelgroep grotendeels intact blijven.

In de eerste helft van 2021 is de sociale en financiële problematiek zeker nog niet ten einde. In figuur 2.1 zien we van de sociale werkbedrijven de verwachting weergegeven hoe de omzet en de personele en materiële kosten zich in de eerste helft van 2021 zal ontwikkelen ten opzichte van de start in 2020 (situatie van vóór Covid-19).

FIGUUR 2.1 ONTWIKKELING EXPLOITATIERESULTAAT 2021-1E HELFT T.O.V. START 2020 NAAR ONDERDELEN (IN % VAN TOTALE OMZET)

We zien dat vrijwel alle bedrijven verwachten dat zij ook in 2021 een negatieve omzetontwikkeling zullen laten zien (de paarse staafjes hebben vrijwel allen een negatieve waarde). In een beperkt aantal gevallen is sprake van positieve opbrengsten bijvoorbeeld omdat het werkbedrijf extra post- en distributie-opdrachten heeft kunnen uitvoeren. Met name de opbrengsten bij detacheringen (individueel en groepsgewijs) zijn fors teruggelopen doordat detacheringen zijn gestopt. Eventueel vervangend (en laag renderend) intern werk voor de betrokken medewerkers heeft dit verlies nauwelijks kunnen compenseren.

Daarnaast zien we aan de kostenkant dat verreweg de meeste werkbedrijven extra uitgaven hebben moeten doen in verband met de corona-maatregelen. De roze en gele staafjes hebben dan ook een negatieve waarde. En dit versterkt daarmee het negatieve bedrijfsresultaat. In sommige gevallen slaagden de werkbedrijven erin om kostenbesparende maatregelen door te voeren. Bijvoorbeeld doordat er minder omzet was, hoefden er ook minder aanvullende kosten/inhuur te worden gemaakt. In dat geval zien we dat de roze en gele staafjes een licht positieve waarde hebben, en de negatieve omzetontwikkeling deels compenseren. Het 'saldo' van de positieve en negatieve waarden leert dat de combinatie hiervan per sociaal werkbedrijf verschilt en bovendien wisselend uitpakt. De afwegingen en mogelijkheden om de corona-crisis het hoofd te bieden lopen per locatie uiteen. Maar over de gehele sector bezien stellen we vast dat ook in de eerste helft van 2021 het bedrijfsresultaat verslechtert.¹

Resumerend zien we dat in 2020 veel inspanningen gericht zijn geweest op het aan het werk houden van de medewerkers die al een baan hadden, of na een beëindigde detachingsplek opnieuw aan het werk moesten komen. Maar het deel van de doelgroep dat zonder baan thuis zat en onder normale omstandigheden betaald aan de slag zou zijn gegaan, heeft dat in 2020 nog niet kunnen doen.

¹ Op het moment van uitbrengen van deze sectorinformatie is nog onbekend of, en zo ja met welk bedrag de Rijksbijdrage Wsw over het (eerste half)jaar 2021 zal voorzien in een compensatie van de coronaschade.

Dit beeld zien we ook in de gemeentelijke uitvoeringspraktijk. De gemeentelijke loketten waren grotendeels gesloten en gebruikelijke intakes en doorverwijzingen van sociale dienst naar werkbedrijven kwamen weinig tot stand. Voor een goede diagnose, een arbeidsontwikkeltraject en de bemiddeling naar een passende werkplek blijkt persoonlijk contact tussen werkzoekende, casemanager en trajectconsulent van cruciaal belang. Bovendien zorgen het feit dat werk beperkt voorhanden was, én dat veel gemeentelijke professionals hun handen vol hadden aan het uitvoeren van inkomensregelingen zoals de Tozo, dat de re-integratie vanuit de bijstand grotendeels stil kwam te liggen.

Deze stagnerende ontwikkeling zien we ook terug in de landelijke macrocijfers. In 2020 is de nieuwe instroom vanuit de Participatiewet teruggelopen en compenseert die niet meer de uitstroom vanuit de Wsw. Dit heeft een negatief effect op de inclusiviteit van de arbeidsmarkt en maakt de maatschappelijke opdracht voor de sociale werkbedrijven voor de komende jaren alleen maar groter.

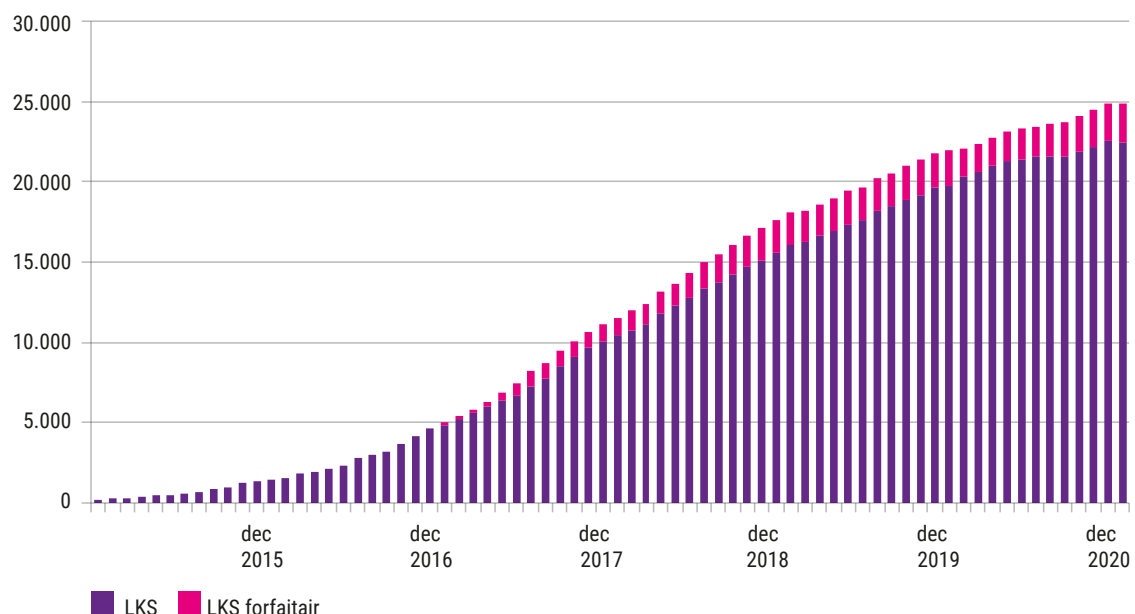
2.2

De doelgroep blijft, de wetgeving verandert

Het stopzetten van nieuwe instroom in de Wsw vanaf 2015 en de invoering van de Participatiewet verandert de samenstelling van de doelgroep naar de verschillende wettelijke regelingen.

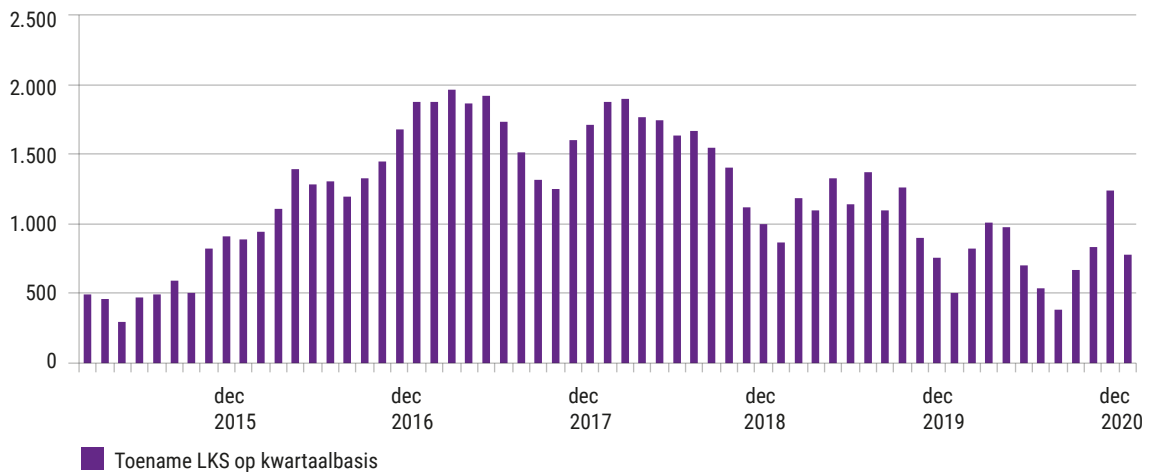
Bij de nieuwe doelgroep zien we dat na een aarzelende start in 2015, de aantallen werken met loonkosten-subsidie (LKS) vanaf 2016 zijn opgelopen. In figuur 2.2.1 zien we dit weergegeven op basis van de maandelijkse CBS-cijfers. Vanaf 2017 bestaat de mogelijkheid om forfaitair, voorafgaand aan een loonwaardemeting, loonkostensubsidie in te zetten. In 2018 is deze stijging voortgezet, met een toename van ongeveer 6.000 personen, waarna in 2019 de stijging afneemt tot ongeveer 4.500 personen. In het jaar 2020 neemt de stijging verder af tot 3.000 personen, leidend tot een totale populatie van 25.000 personen ultimo 2020. De aantallen beschut werk zijn beduidend kleiner in omvang, en groeit jaarlijks met ongeveer 1.000 personen tot 4.000 personen ultimo 2020. Inclusief de aantallen beschut werk komt daarmee de nieuwe doelgroep sinds de Participatiewet uit op 29.000 personen.

FIGUUR 2.2.1 LANDELIJKE ONTWIKKELING DOELGROEP MET LOONKOSTENSUBSIDIE

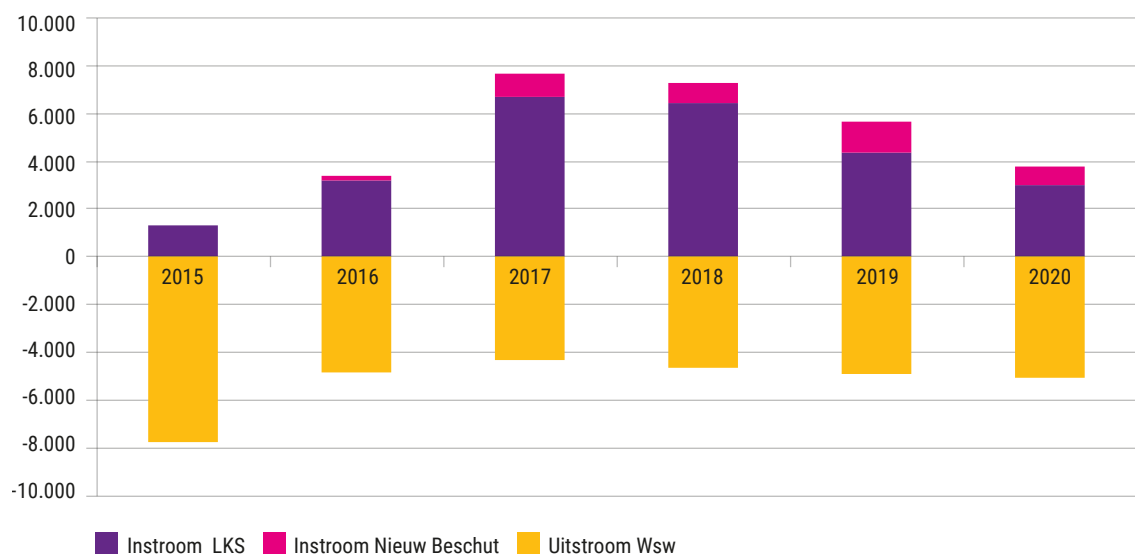
In figuur 2.2.2 zien we de toename van het aantal personen uitgedrukt in kwartaalcijfers ten opzichte van het voorgaande kwartaal. In de jaren 2017 en 2018 kwamen er ieder kwartaal nog ongeveer 1.500 personen met LKS bij, met een karakteristiek seizoenspatroon dat laat zien dat in het voorjaar bij meer werkgelegenheid de toename groter is, en in de winterperiode wat afneemt. In 2019 zien we een vergelijkbaar patroon waarbij per kwartaal er ongeveer 1.000 personen met LKS bij zijn gekomen en dit in 2020 is afgenomen tot ongeveer 750 personen per kwartaal.

FIGUUR 2.2.2 TOENAME LKS (INCL. FORFAITAIR) OP KWARTAALBASIS

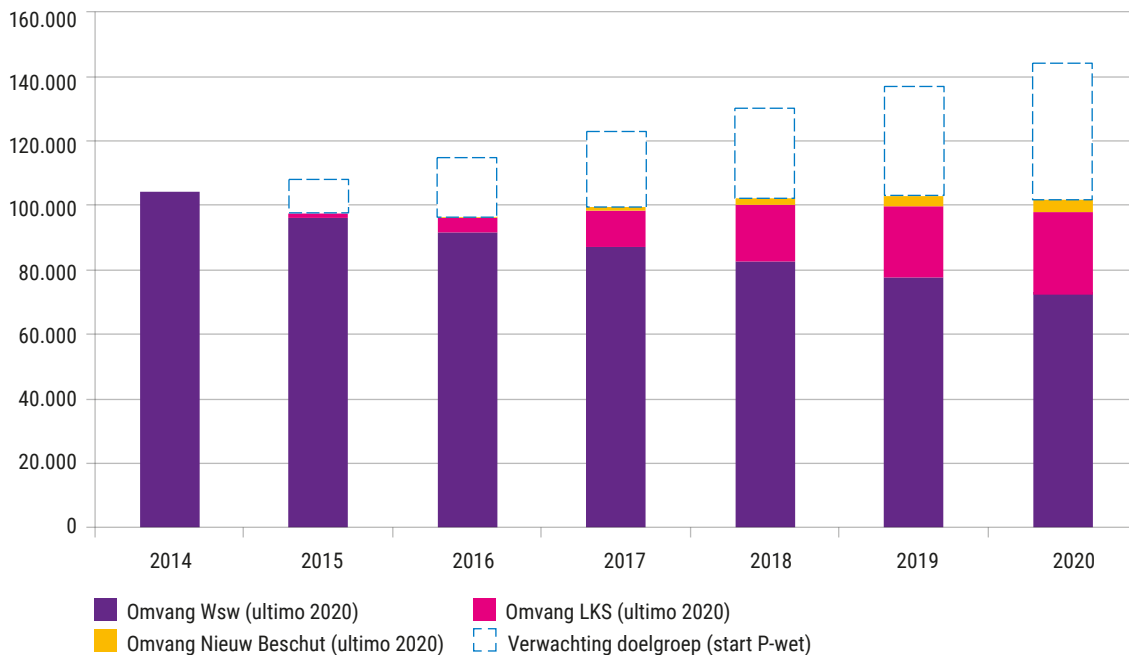
Over de gehele periode 2015-2020 bekeken, zien we dat de uitstroom uit Wsw in 2015 nog relatief groot is, onder andere vanwege het niet meer verlengen van tijdelijke contracten. In de periode 2016-2020 bedraagt de jaarlijkse afname ongeveer 4.500 personen. De hierboven beschreven toename van met name de aantallen personen loonkostensubsidie heeft ertoe geleid dat in de periode 2017 -2019 de toenemende dienstverlening aan de nieuwe doelgroep, de Wsw-afname enigszins overtreft. In 2020 is dit door de lage instroom van nieuwe doelgroep omgeslagen. De uitstroom uit de oude doelgroep (Wsw) was groter dan de nieuwe instroom (werken met LKS en beschut).

FIGUUR 2.2.3 INSTROOM EN UITSTROOM GEMEENTELIJKE DOELGROEP MET BEPERKING

Een toename van de gemeentelijke doelgroep werkenden met een beperking zou in lijn zijn met de verwachtingen en ambities vanuit de Participatiewet. Die verzetste immers de bakens naar de ontwikkeling van een inclusievere arbeidsmarkt. Mede door het stopzetten van de Wajong-regeling was de verwachting dat de gemeentelijke doelgroep met mensen met een beperking jaarlijks zou gaan toenemen en onder de gemeentelijke re-integratieverantwoordelijkheid zou vallen. Ook zij zouden via instrumenten uit de Participatiewet betaald aan de slag komen. In figuur 2.2.4 zien we de landelijke ontwikkeling van de Wsw-populatie en de instroom van de nieuwe doelgroep, in een meerjarig perspectief na het inwerking treden van de Participatiewet.

FIGUUR 2.2.4 JAARLIJKSE ONTWIKKELING GEMEENTELIJKE DOELGROEP MET BEPERKING

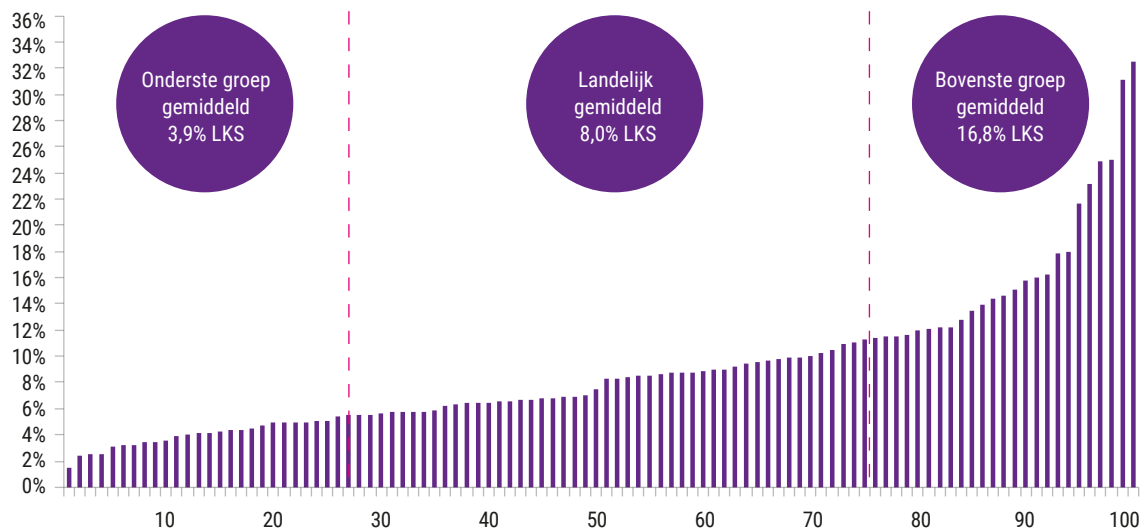

In 2014 was er sprake van 104.000 personen die met een Wsw-indicatie werkzaam waren. Na invoering van de Participatiewet is door uitstroom (pensioering, tijdelijke contracten, overige redenen) het aantal personen in de Wsw teruggelopen naar 72.500 in 2020. Dankzij de toename van het aantal personen met LKS en nieuw beschut in de periode 2017 – 2020 komt de totale doelgroep uit op 102.000 personen. Dit aantal ligt daarmee iets lager dan het oorspronkelijke niveau van de Wsw. In de figuur zien we ook gestippeld de verwachte toename van het aantal mensen in de Participatiewet dat voorheen een beroep zou hebben gedaan op de Wajong. Hieruit blijkt dat de beoogde groei van de doelgroep met een beperking die daadwerkelijk aan het werk is, de afgelopen jaren niet is gerealiseerd.

Naast de landelijke ontwikkeling van het aantal personen is er bij het CBS ook informatie beschikbaar over het aantal personen dat loonkostensubsidie ontvangt uitgesplitst naar de verschillende gemeenten. Het aantal personen met loonkostensubsidie inclusief beschut werk heeft eind 2020 met 29.000 personen een omvang van 8% van de bijstandspopulatie (365.000 eind 2020). In figuur 2.2.5 zien we voor de 100 grootste gemeenten het percentage loonkostensubsidie gerangschikt naar een relatief hoge en lage LKS-dichtheid.

We zien dat bij de bovenste 25 gemeenten er sprake is van een inzet van loonkostensubsidie in de orde van grootte van 17% van de bijstandspopulatie, terwijl dit bij de onderste groep 4% bedraagt. Met andere woorden: er zijn grote verschillen in de mate waarin gemeenten het instrument van loonkostensubsidie inzetten.

FIGUUR 2.2.5 % LKS T.O.V. BIJSTAND

Eén van de achterliggende redenen voor deze verschillen is dat sommige gemeenten de beleidskeuze hebben gemaakt om het instrument loonkostensubsidie breed toe te passen, in de overtuiging dat dit een effectief middel is om de desbetreffende doelgroep te bedienen en bijkomstig ook een gericht instrument kan zijn om het beroep op een bijstandsuitkering te verminderen. Andere gemeenten zijn juist vanuit budgettaire overwegingen terughoudend om dit instrument actief in te zetten. We zien daarbij dat de onderlinge verschillen tussen de gemeenten in 2020 zijn toegenomen: het verschil in LKS-dichtheid tussen kopgroep en achterblijvers bedroeg in 2018 nog 8%, is in 2019 opgelopen naar 10% en bedraagt in 2020 13% (17% bij koplopers, 4% bij achterblijvers).

2.3

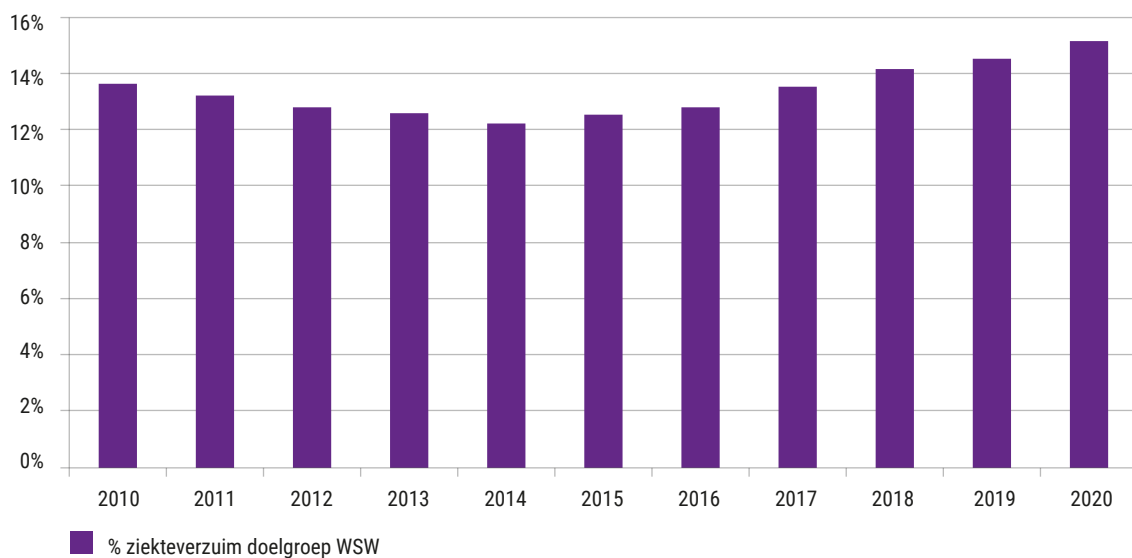
Toegenomen zorg voor de doelgroep Wsw

De instroom in de Wsw is gesloten sinds de inwerkingtreding van de Participatiewet in 2015. Logisch gevolg van deze sluiting is dat vanaf dat moment de Wsw-populatie geleidelijk aan steeds ouder wordt. Landelijk zien we dat het aandeel van de hoogste leeftijdsklasse (55 jaar en ouder) inmiddels is opgelopen naar gemiddeld 46%. Bij meer dan een kwart van de werkbedrijven bedraagt deze leeftijdscategorie inmiddels meer dan de helft van de populatie.

De gevolgen zijn ook zichtbaar in de ontwikkeling van het ziekteverzuim. Sociale werkbedrijven hebben forse inspanningen geleverd om het ziekteverzuim te beperken. Sinds 2010 daalde het verzuimpercentage tot ongeveer 12%. Vanaf 2015 loopt het percentage weer op, en is vanaf 2018 weer boven het niveau van 2010 uitgekomen. De stijging van de gemiddelde leeftijd en de daaraan gerelateerde toename van de gezondheidsklachten zijn hiervoor een belangrijke verklaring.

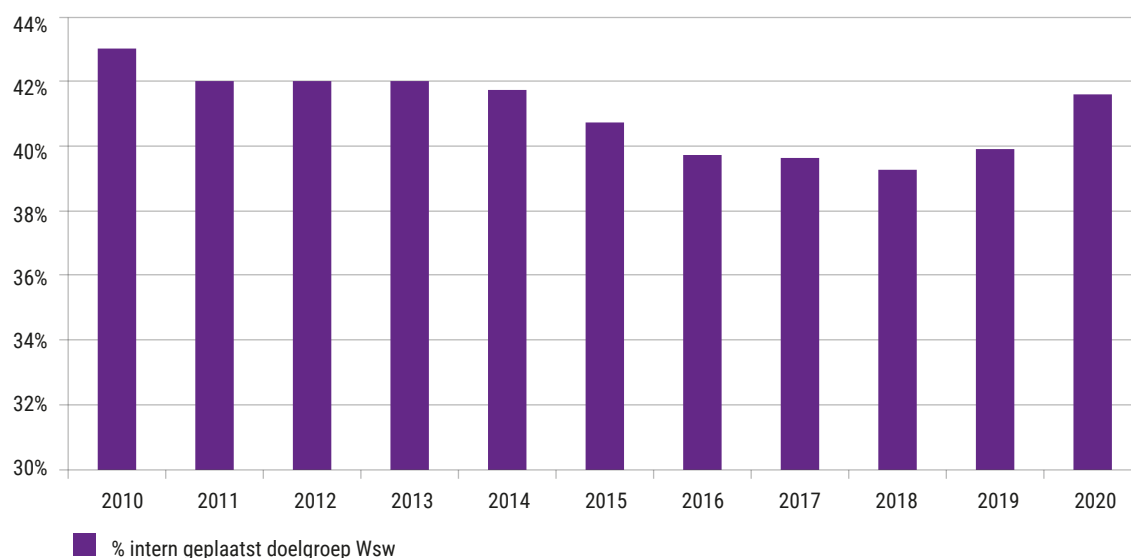
FIGUUR 2.3.1 % ZIEKTEVERZUIM DOELGROEP WSW 2010 - 2020

De relatief sterke oploop van het ziekteverzuimcijfer in 2020 naar 15% is naast bovengenoemde trendmatige ontwikkeling, ook direct te herleiden naar de gevolgen van de coronacrisis. Ziekmeldingen worden eerder gedaan en meldingen van herstel worden voorzichtigheidshalve langer aangehouden waardoor de frequentie en duur van de ziekmeldingen is toegenomen.

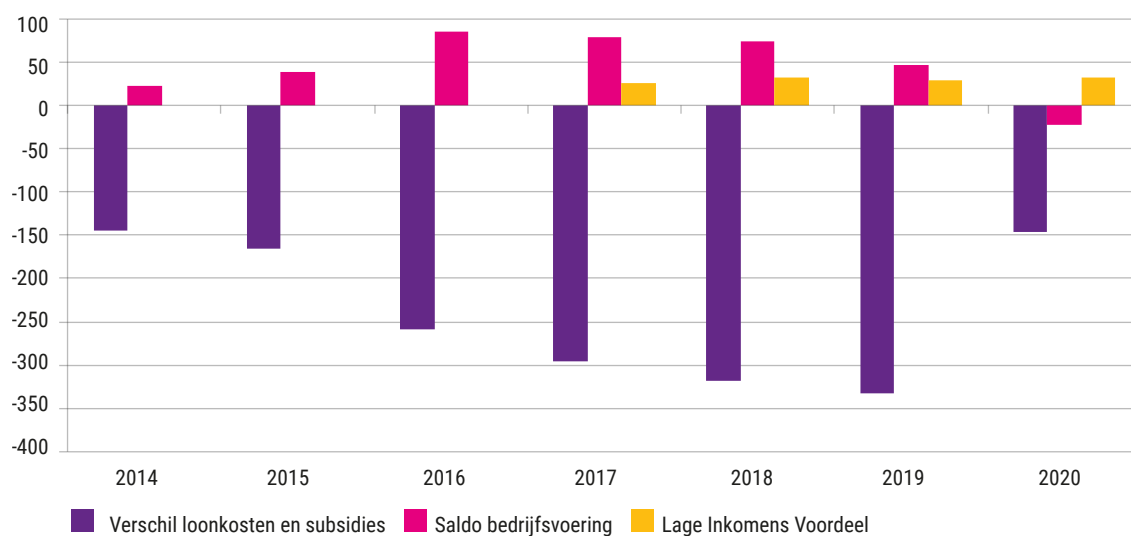
Daarnaast zien we dat de veroudering van de Wsw-populatie ook invloed heeft op de werksoorten. Na een jarenlange daling van het percentage medewerkers dat intern geplaatst is tot minder dan 40% van de populatie, zien we dat het percentage intern geplaatsten na 2018 is gaan oplopen. Dit geeft aan dat met de inspanningen in de afgelopen jaren om medewerkers zoveel mogelijk op reguliere werkplekken te plaatsen het maximale is bereikt. Voor de komende jaren moet, met de ouder wordende populatie, rekening worden gehouden met een terugval in mogelijkheden en daarmee een geleidelijke toename van het aantal personen dat aangewezen is op intern werk. Naast deze trendmatige ontwikkeling zien we ook hier de rechtstreekse gevolgen van COVID-19. In 2020 heeft een forse terugval plaatsgevonden in het aantal individuele en groepsdetacheringen. Medewerkers die niet meer terecht konden op hun externe werkplek werden ingezet op interne werksoorten om van daaruit te worden bemiddeld naar een nieuwe detachingsplek.

FIGUUR 2.3.2 % INTERN GEPLAATST DOELGROEP WSW 2010 - 2020

In de jaren 2015 – 2020 hebben de bezuinigingen van de Participatiewet een bepalende invloed gehad op het bedrijfsresultaat. In figuur 2.2.8 zijn de landelijke financiële resultaten van de sociale werkbedrijven meerjarig in beeld gebracht. De paarse blokken laten het effect zien van de bezuinigingen op het verschil tussen de lonen van de Wsw-medewerkers en de subsidie van het Rijk. In de periode 2015 – 2019 zien we dat door de bezuiniging op de Rijksbijdrage Wsw het verschil tussen loonkosten en subsidies is toegenomen van -145 miljoen euro naar -333 miljoen euro. In 2020 is sprake van een substantiële verbetering van het subsidieresultaat van ongeveer 190 miljoen naar een tekort van -146 miljoen. Deze ontwikkeling is de optelsom van het laatste deel van de bezuiniging op de Wsw-subsidie (- 33 miljoen), een hoge uitstroom in vergelijking tot de volumeraming in het budget (70 miljoen) en de corona-steun die in 2020 in twee delen aan het Participatiebudget is toegevoegd (140 miljoen).

FIGUUR 2.3.3 ONTWIKKELING FINANCIËEL RESULTAAT SOCIALE WERKBEDRIJVEN

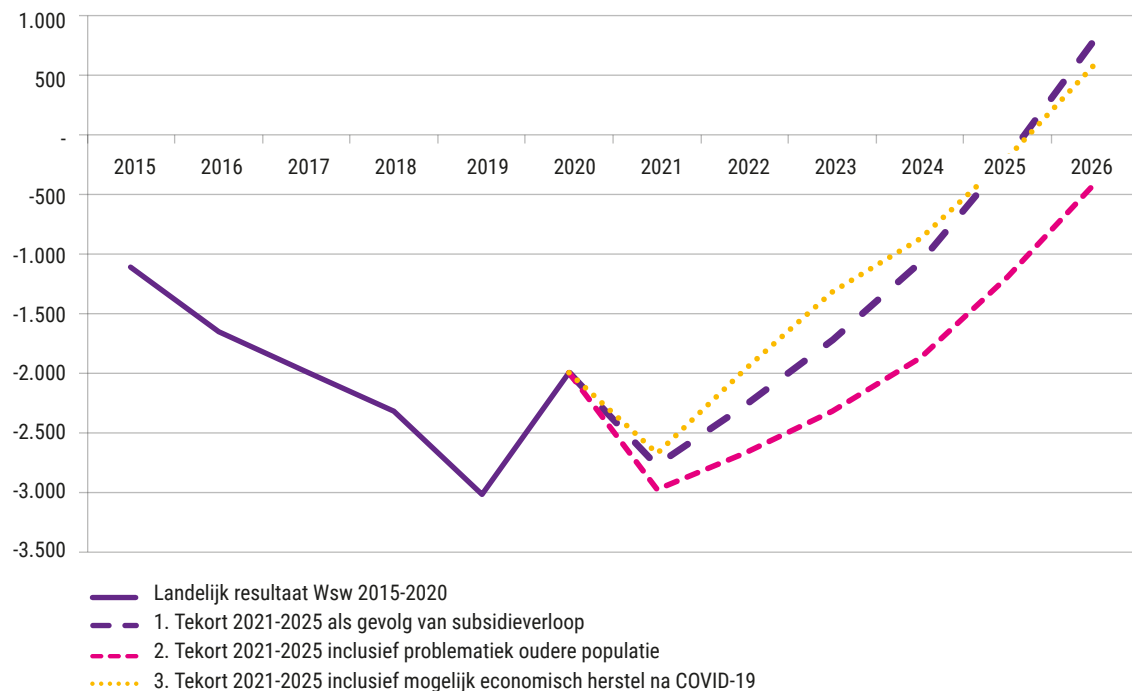
In de rode balken is zichtbaar dat als gevolg van de economische opleving en verbeteringen in de bedrijfsvoering de afgelopen jaren het saldo bedrijfsvoering van 23 miljoen in 2014 is gestegen naar 85 miljoen in 2016 en daarna afneemt tot 46 miljoen in 2019. De economische en financiële gevolgen van de coronacrisis zijn zichtbaar in de omslag van het bedrijfsvoeringsresultaat in 2020. De netto toegevoegde waarde van producten, diensten en detacheringen is teruggelopen en de aanvullende bedrijfskosten zijn licht toegenomen. Daardoor is in de bedrijfsvoering voor het eerst in vele jaren een negatief resultaat ontstaan. Tenslotte zijn met de gele balken de financiële effecten van het Lage Inkomens-Voordeel zichtbaar, die sinds 2017 beschikbaar is. In totaal gaat het jaarlijks om ongeveer 30 miljoen.

2.4 Financiële ontwikkelingen 2021 - 2026

In de sectorinformatie wordt jaarlijks een prognose gemaakt voor de financiële meerjarenontwikkeling. Bij de [Sectorinformatie 2019](#) was de grote onzekerheid vooral hoe de pandemie zich zou gaan ontwikkelen en wat de impact zou zijn voor gezondheid, economie en werkgelegenheid. Nu in de zomer van 2021 lijken de grootste gezondheidsproblemen achter de rug. Grote onzekerheid nu is de mate en snelheid van het economisch herstel, de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de vraag of de sociale werkbedrijven van dit algemene herstel van de economie gebruik kunnen maken om de doelgroep naar passend werk te bemiddelen. In deze paragraaf schetsen we de bepalende ontwikkelingen en de financiële gevolgen.

In figuur 2.4.1 zien we het verloop van het landelijk gemiddelde financiële resultaat per Wsw-medewerker in de afgelopen jaren (2015-2020) en de verwachte ontwikkeling voor 2021-2026.²

FIGUUR 2.4.1 VERWACHTE ONTWIKKELING EXPLOITATIE PER WSW-MEDEWERKER IN 2021 - 2026

² Bij de weergave van het tekort 2021 op basis van het subsidieverloop is in deze grafiek geen rekening gehouden met een mogelijke financiële compensatie via de coronaschade via de Rijksbijdrage Wsw.

De eerste bepalende factor is het verwachte verloop van het subsidieresultaat. In 2021 is naar verwachting sprake van een relatief grote uitstroom uit de Wsw als gevolg van het in 2019 gesloten pensioenakkoord. De AOW-grens blijft in 2021 ongewijzigd, waardoor in vergelijking met voorgaande jaren meer personen met pensioen gaan³. Dit betekent ook dat met de beschikbare budgetten die uitgingen van een kleinere volumedaling, per medewerker een hoger subsidiebedrag beschikbaar komt. Ook voor de volgende jaren geldt dat de uitstroompercentages hoger zullen liggen dan de oorspronkelijke volumeramingen in het meerjarenbudget. Daardoor gaat het negatieve subsidieresultaat geleidelijk aan kleiner worden. Op basis van uitsluitend deze factor gaat in 2025-2026 een positief saldo ontstaan (de paars gestreepte lijn).

Een tweede bepalende factor is de trendmatige ontwikkeling dat met de ouder wordende populatie van Wsw-medewerkers de komende jaren sprake zal zijn van oplopend ziekteverzuim, afnemende productiviteit en extra begeleidingskosten. Deze factor zal tot een daling van het financiële resultaat leiden. De combinatie de hierboven geschetste positieve ontwikkeling van het subsidieresultaat en deze negatieve trendmatige ontwikkeling ten aanzien van de populatie, zal er toe leiden dat de tekorten op de Wsw de komende jaren naar verwachting weliswaar afnemen, maar dat ook in 2026 nog een klein negatief saldo per Wsw-werknemer resteert (de roze gestreepte lijn).

Tenslotte resteert als derde bepalende factor de onzekerheid over het economisch herstel na de coronacrisis. De algemene economische vooruitzichten zijn positief maar is het de vraag in welke mate en in welk tempo de sociale werkbedrijven van de economische terugslag kunnen herstellen. In sommige sectoren waarin de doelgroep werkzaam is, zoals de horeca en de schoonmaak van kantoorruimten, zullen de gevolgen langdurig zichtbaar zijn en opdrachtgevers niet bij het eerste herstel tot werving van extra personeel overgaan. Ervaring leert ook dat het tot stand brengen van succesvolle groepsdetacheringen een proces van jaren is en ook dat het niet altijd eenvoudig is voor de doelgroep om te switchen naar een baan in een andere sector.

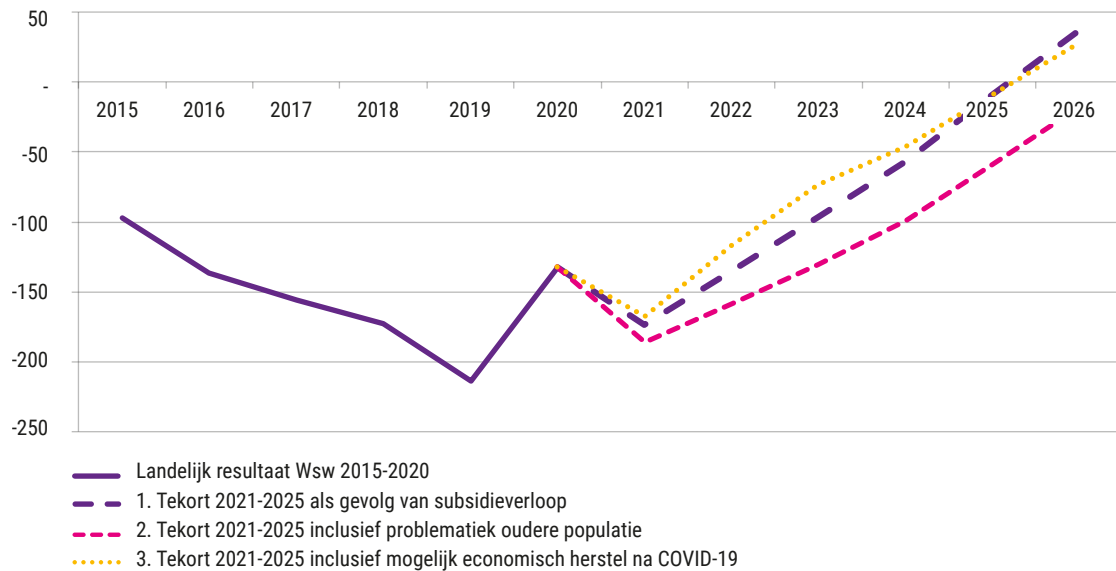
Daar komt bij dat door de geringe leveringszekerheid van mensen vanuit gemeenten, het voor sociale werkbedrijven moeilijker wordt de verantwoordelijkheid voor een resultaatverplichting te kunnen en te durven pakken. In de figuur 2.4.2 is verondersteld dat na 2023 voor de sociale werkbedrijven weer sprake zal zijn van een volledig economisch herstel. Als dit scenario werkelijkheid wordt, zal mogelijk wat eerder (rond 2025) een positief saldo in de exploitatie ontstaan (de gele stippellijn).

Op basis van de hier geschetste ontwikkelingen per Wsw-medewerker kan een prognose worden opgesteld van de landelijke exploitatie van de Wsw in de komende jaren. In 2020 is sprake van een landelijk tekort van 132 miljoen. In 2021 treedt een tijdelijke verslechtering op van het landelijke financieel resultaat omdat de economische gevolgen van de coronacrisis nog steeds nadrukkelijk merkbaar zijn. Bij het opstellen van de sectorinformatie (zomer 2021) is nog onzeker of en in welke mate in 2021 door het Rijk aanvullende middelen worden verstrekt. Voor de eerste helft van 2021 is het extra verlies als gevolg van de coronacrisis becijferd op 35 tot 40 miljoen. De verwachting is dat het verlies in de tweede helft van 2021 niet veel lager zal liggen, waardoor gerekend wordt op een totaal extra verlies over 2021 van 60 tot 70 miljoen.

³ Met het in juni 2021 overeengekomen onderhandelingsakkoord voor een nieuwe cao voor de Sociale Werkvoorziening (2021-2025) ontstaat vanaf 2022 een extra mogelijkheid tot vervoegd stoppen met werken met grotendeels behoud van salaris. De mate waarin hier in de toekomst gebruik van wordt gemaakt is nog niet in beeld. Omdat de overeenkomst nog niet definitief is vastgesteld en omdat naar verwachting subsidie en loonbetalingen (grotendeels) intact blijven, is in deze analyse verondersteld dat de financiële gevolgen voor het subsidieresultaat beperkt zullen blijven.

Voor de komende jaren (2022-2026) komt meer subsidie per persoon beschikbaar en gaan de exploitatie-tekorten afnemen. De potentiële verbetering wordt afgeremd omdat de komende jaren de problematiek van de ouder worden Wsw-populatie het exploitatieresultaat neerwaarts zal beïnvloeden.

FIGUUR 2.4.2 VERWACHTE ONTWIKKELING EXPLOITATIE WSW IN DE PERIODE 2021 - 2026 (IN MLN-EN)

Per sociaal werkbedrijf en/of gemeente zal dit een ander verloop hebben. Dit houdt onder meer verband met de samenstelling van het loongebouw en de leeftijdsopbouw van de Wsw-populatie. Maar ook met de gevolgen van de coronacrisis die per sector en bedrijf sterk variëren. Maar afgezien van deze verschillen mag op hoofdlijnen verondersteld worden dat de komende jaren bij ongewijzigd beleid de financiële problematiek bij de uitvoering van de Wsw voor de meeste werkbedrijven en gemeenten geleidelijk aan geringer zal worden.

Dit neemt niet weg dat de tekorten in de uitvoering van de Wsw ook voor de komende jaren via algemene middelen en/of het Participatiebudget door de gemeenten gefinancierd moeten worden. Daarbij blijft het onverminderd van belang om te benadrukken dat het Participatiebudget als geheel toereikend moet zijn om de begeleiding van de – naar verwachting toenemende - nieuwe doelgroep in de Participatiewet te financieren. Ondanks relatief lage werkloosheidscijfers en het toenemend aantal vacatures is het voor deze doelgroep uit de Participatiewet vrijwel nooit mogelijk om zelfstandig aan het werk te komen. De afname van de Wsw-populatie, het achterblijven van de instroom van mensen uit de Participatiewet en de daarbij benodigde budgetten zet de continuïteit van de bedrijfsvoering van sociale werkbedrijven onder druk.

In de evaluatie van de Participatiewet door het Sociaal Cultureel Planbureau (november 2019) en in het onderzoek dat Berenschot recentelijk in opdracht van de VNG uitvoerde (juli 2021) zien wij deze zorg bevestigd: in de uitvoeringspraktijk zijn de benodigde middelen om de Participatiewet adequaat uit te voeren hoger dan de op dit moment beschikbare budgetten. Dit financiële perspectief vestigt een hypotheek op de doorontwikkeling van sociaal ontwikkelbedrijven.

Dit wordt in deze sectorinformatie ook bevestigd door de actuele financiële resultaten van sociale werkbedrijven. Met de huidige budgetten voor de nieuwe doelgroep, beschut en werken met loonkosten-subsidie, kunnen zij niet tot een sluitende business case komen en laten zij ook bij de exploitatie van taken voor de nieuwe doelgroep een financieel tekort zien.

HOOFDSTUK 3

Personen

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de personele ontwikkelingen in de sector. Aan de orde komen de volgende categorieën personen: de Wsw-medewerkers en overige doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt die werkzaam zijn in of via het sociale werkbedrijf.

3.1

Wsw-medewerkers

TABEL 1 AANTAL WSW-GESUBSIDIEERDE MEDEWERKERS

	2020	2019	mutatie in %
Wsw-gesubsidieerde medewerkers (personen)	72.500	77.700	-6,7

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal Wsw-gesubsidieerde medewerkers met een Wsw-dienstverband per ultimo van het jaar. Aan het eind van 2020 waren er 72.500 medewerkers. Dit is een daling van 6,7% ten opzichte van het voorgaande jaar. De Wsw kent met ingang van 2015 alleen uitstroom, er is geen nieuwe instroom.

TABEL 2 WSW-MEDEWERKERS IN AANTAL ARBEIDSJAREN

	2020	2019	mutatie in %
Wsw-medewerkers	66.300	70.700	-6,2

In tabel 2 wordt de doelgroep Wsw-medewerkers uitgedrukt in aantal arbeidsjaren (voorheen standaard-eenheden). Het aantal arbeidsjaren is lager dan het aantal medewerkers, omdat Wsw-geïndiceerden in deeltijd kunnen werken. In 2019 bedroeg het gemiddelde aantal arbeidsjaren 70.700. In 2020 is dit gemiddelde met ruim 6% gedaald naar 66.300.

Verdeling over de werkladder

Wsw-medewerkers kunnen worden verdeeld over de werkladder, een categorisering van de verschillende vormen waarin Wsw-gesubsidieerden werk kunnen verrichten. De werkladder bestaat uit verschillende sporten, oplopend van beschermt werken binnen de muren van het sociaal werkbedrijf tot werken in dienst van een reguliere werkgever (begeleid werken). Deze gegevens zijn uitgedrukt in % van het totaal aantal personen (tabel 3).

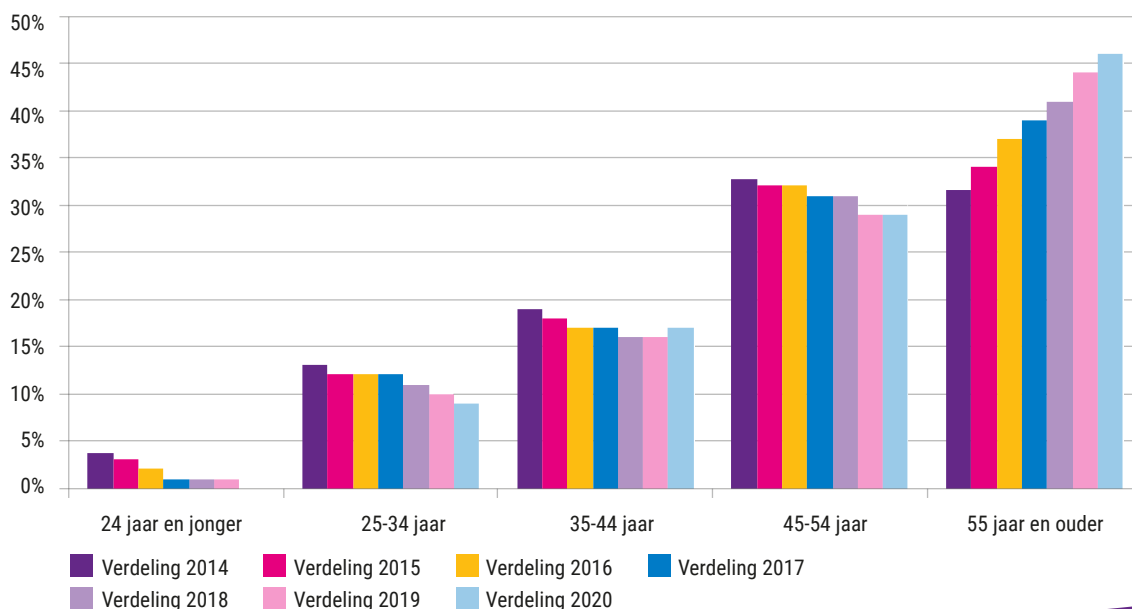
TABEL 3 AANTAL WSW-MEDEWERKERS (PERSONEN) NAAR TREDEN OP DE WERKLADDER

Categorie werkladder	2020	%	2019	%
Begeleid werken	4.300	6	4.800	6
Individueel gedetacheerd	11.400	16	13.000	17
Extern in groep: groepsdetachering	12.400	17	15.000	19
Extern in groep: werken op locatie	14.300	20	13.900	18
Beschermd/intern geplaatst	30.100	42	31.000	40
Totaal	72.500	100	77.700	100

Voor de gehele Wsw-populatie is sprake van een volumedaling van gemiddeld 6%. In deze paragraaf wordt bekeken in welke mate er ook een verandering is opgetreden in de verdeling over de werkladder.

Bij begeleid werken zien we een vrijwel gelijkblijvend volume als voorgaand jaar, bij de andere werkvormen is sprake van een daling. Kijkend naar de procentuele verdeling dan zien we dat in 2020 het aantal intern geplaatsten is toegenomen. Voor een deel betreft dit de in het vorige hoofdstuk beschreven trendmatige ontwikkeling dat met de steeds ouder wordende Wsw-populatie rekening moet worden gehouden met een terugval in inzetbaarheid en daarmee geleidelijke toename van intern werk. Daarnaast zien we dat als gevolg van de coronacrisis en de economische terugval een groot aantal detacheringen bij externe opdrachtgevers is gestopt. Om ervoor te zorgen dat medewerkers in een werkritme blijven is een aantal van deze medewerkers tijdelijk aan het werk in de interne werksoorten van het sociaal werkbedrijf of bij de eigen werksoorten op locatie (groen, post, schoonmaak). Vanuit deze werksoorten worden initiatieven genomen om voor diegene voor wie dat passend is een nieuwe detacheringsplek te vinden.

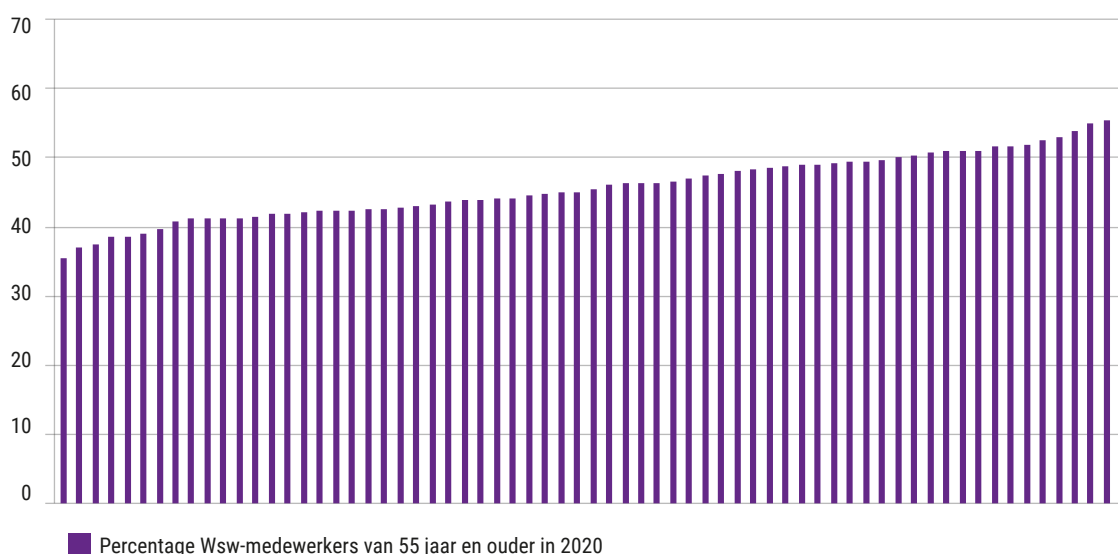
FIGUUR 3.1.1 LEEFTIJDVERDELING DOELGROEP WSW LANDELIJK

In figuur 3.1.1 is de verdeling naar leeftijd van de populatie Wsw-medewerkers weergegeven. Eind 2020 is het aandeel medewerkers 24 jaar of jonger nihil geworden. De grootste groep bevindt zich in de leeftijdscategorie van 55 jaar en ouder (46%). Doordat er geen nieuwe instroom meer plaats vindt, wordt de Wsw-populatie geleidelijk steeds ouder. In 2014 was het aandeel van de groep 55 jaar en ouder nog 32% van de populatie.

Als we naar de gegevens van de afzonderlijke werkbedrijven kijken, dan zien we forse verschillen in de leeftijdsopbouw van het Wsw-bestand. In figuur 3.1.2 zien we dat het aandeel van de leeftijdscategorie van 55 jaar en ouder varieert van 35% tot meer dan 50% bij een kwart van de werkbedrijven.

FIGUUR 3.1.2 LEEFTIJDVERDELING 55+ BIJ DE WERKBEDRIJVEN

Verdeling naar type opdrachtgever

TABEL 4 AANTAL EXTERN GEPLAATSTE MEDEWERKERS NAAR TYPE OPDRACHTGEVER

	2020	2019
Begeleid werken bij eigen gemeenten	500	350
Detachering bij eigen gemeenten	4.150	4.200
Geplaatst bij derden (private en semi-publieke sector)	23.450	28.300
Totaal	28.100	32.800

Van de extern geplaatsten is een groot deel niet bij gemeenten uit het eigen verzorgingsgebied geplaatst, maar bij een reguliere werkgever in de publieke en private sector. Eind 2020 bedroeg het aantal extern geplaatste personen 28.100, waarvan 500 personen waren geplaatst in begeleid werken bij gemeenten in het eigen verzorgingsgebied. Bij ruim de helft van de sociale werkbedrijven hebben de eigen gemeenten Wsw-medewerkers in dienst via begeleid werken. Gedetacheerd bij eigen gemeenten waren 4.150 personen, en dat is een vergelijkbaar aantal als in 2019. Het oplopende aandeel van gemeentelijke opdrachtgevers heeft als achterliggende reden dat een deel van de werksoorten (werken op locatie) uitgevoerd wordt ten behoeve van de eigen gemeenten, en bij een aantal gemeenten deze bedrijfsactiviteiten zijn omgezet in detacheringen.

Omvang en redenen van uitstroom

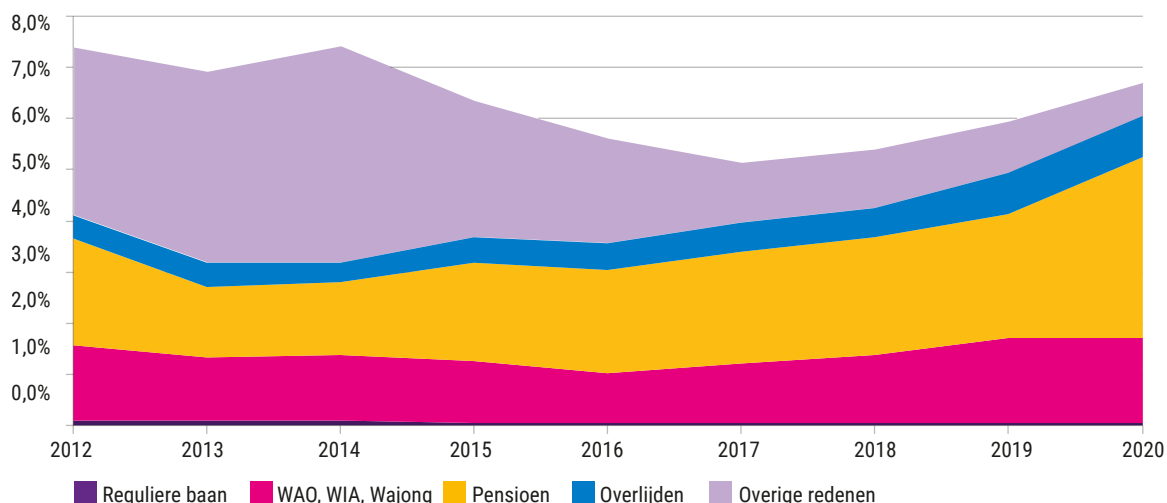
De totale uitstroom bedroeg in 2020 voor de sociale werkbedrijven 5.200 personen. De uitstroom is in tabel 5 uitgesplitst naar reden van uitstroom. Uitstroom kan verschillende redenen hebben: het aanvaarden van een reguliere baan (niet zijnde begeleid werken) of het verkrijgen van een uitkering zoals WAO, WIA of Wajong. Andere redenen voor uitstroom zijn pensionering of een samenstel van overige redenen zoals stopzetten van tijdelijke contracten, verhuizing en overlijden.

TABEL 5 OMVANG EN REDENEN VAN UITSTROOM

	2020	%	2019	%
Reguliere baan	50	1	50	1
WAO, WIA, Wajong of andere uitkering	1.200	23	1.250	25
Pensioen	2.750	52	2.000	41
Overige redenen	1.200	24	1.600	32
Totaal	5.200	100	4.900	100

We zien dat in 2020 het percentage dat uitstroomt vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd hoger ligt dan in 2019 (52%). Achterliggende reden is dat met het in 2019 afgesloten pensioenakkoord overeengekomen is dat in 2020 en 2021 de AOW-leeftijdsgrens gelijk blijft, waardoor in vergelijking met vorige jaren, sprake is van een relatief hoge uitstroom vanwege pensioen. Voor de komende jaren is de verwachting dat overige redenen als ziekte en overlijden met name door het ouder worden van de Wsw-populatie zullen gaan toenemen. In figuur 3.1.3 zijn deze ontwikkelingen in een meerjarig perspectief geplaatst.

FIGUUR 3.1.3 ONTWIKKELING VAN DE UITSTROOM WSW NAAR VERSCHILLENDE REDENEN

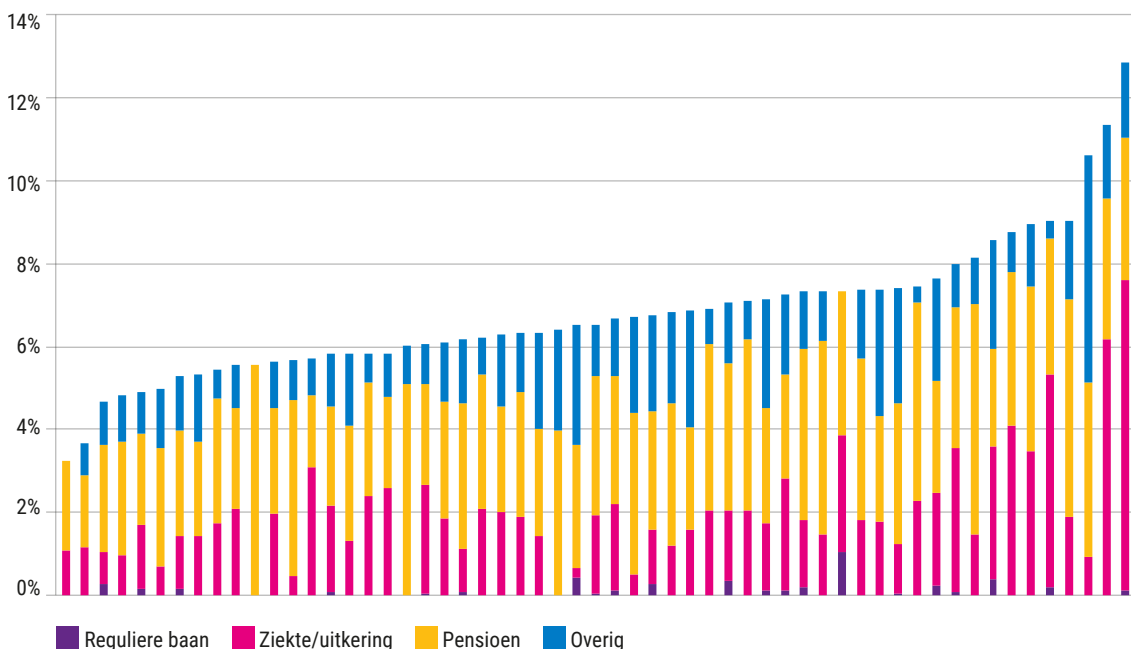

In de periode 2010-2014 was er sprake van relatief hoge uitstroomcijfers. Dit hield verband met het toen nog bestaan van een Wsw-wachlijst. Medewerkers met tijdelijke contracten stroomden uit en werden op de wachlijst geplaatst voor een volgende werkplek. In de periode direct na 2014 zien we dat er relatief veel uitstroom plaats heeft gevonden onder andere vanwege het niet verlengen van tijdelijke contracten. Deze personen zijn later dus niet meer in de Wsw ingestroomd. Tenslotte zien we dat in de periode na 2016 de overige redenen tot uitstroom kleiner zijn geworden. Bepalend zijn de oplopende percentages als gevolg van pensionering, ziekte en overlijden.

In de afgelopen paar jaar was het percentage uitstroom als gevolg van het bereiken van de pensioen-gerechtigde leeftijd licht opgelopen. De afgelopen jaren is de AOW-gerechtigde leeftijd jaarlijks met 3 of 4 maanden opgelopen. Dit vormt een belangrijke verklaring waarom het percentage uitstroom vanwege pensioen in 2018 en 2019 nog relatief laag is. Als gevolg van het pensioenakkoord is de AOW-gerechtigde leeftijd in 2020 op een gelijk niveau gebleven, waardoor in 2020 de uitstroom als gevolg van pensioen op een hoger niveau ligt dan in de afgelopen jaren. Ook zien we dat de uitstroom vanwege overlijden en ziekte trendmatig een steeds belangrijkere reden van uitstroom wordt.

Achter deze landelijke gemiddelden gaan forse verschillen per sociaal werkbedrijf schuil in de omvang en redenen van uitstroom uit het Wsw-bestand. In figuur 3.1.4 zien we dat in 2020 de omvang van de uitstroom per lid varieert van bijna 4% tot in enkele gevallen meer dan 10% van de populatie. Daar waar sprake is van een relatief hoge uitstroom, wordt dat niet door pensionering, maar vooral door ziekte en overige redenen veroorzaakt.

FIGUUR 3.1.4 UITSTROOM WSW PER BEDRIJF NAAR ACHTERLIGGENDE REDENEN

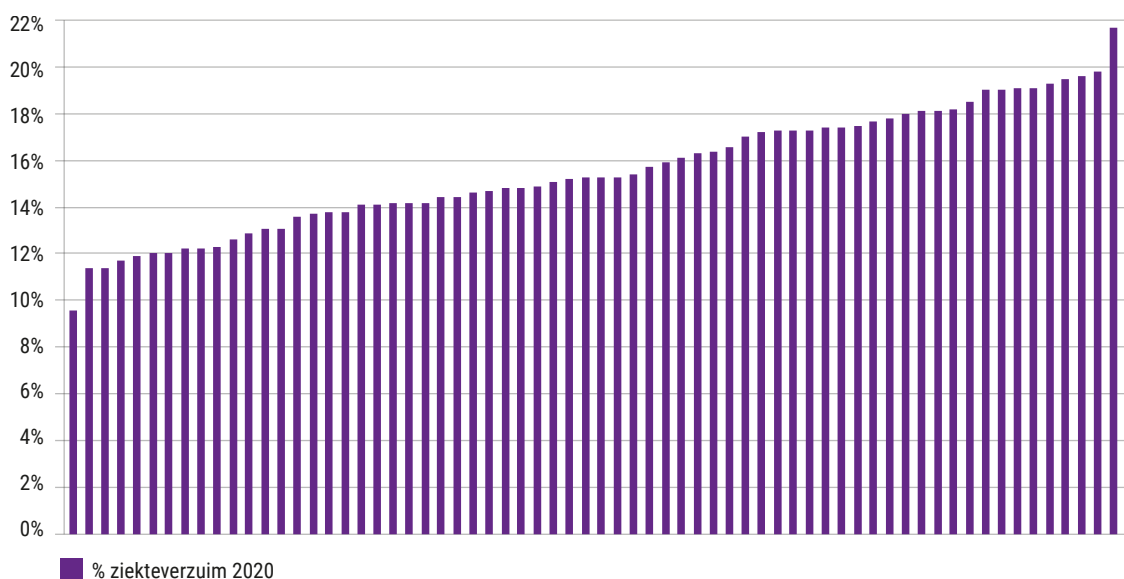

Omvang ziekteverzuim

Het ziekteverzuim in de Wsw-dienstverbanden is in 2020 15,1% en ligt daarmee aanmerkelijk hoger dan voorgaand jaar (14,5%). In figuur 2.2.6 in hoofdstuk 2 hebben we gezien dat als we de ontwikkeling van het ziekteverzuim in de Wsw in een historisch perspectief plaatsen, dat na een trendmatige daling in de periode 2010 – 2014, vanaf 2015 het ziekteverzuim gemiddeld weer is gaan stijgen. Een belangrijke achterliggende oorzaak is dat de gemiddelde leeftijd van de doelgroep oploopt en daarmee de gemiddelde gezondheid van de populatie afneemt.

Daarnaast geldt dat naast de trendmatige ontwikkeling in het bijzondere jaar 2020 sprake is van extra ziektemeldingen en terughoudendheid bij meldingen van volledig herstel. De variatie van het verzuimpercentage rondom het landelijke gemiddelde van 15,1% is echter groot. In figuur 3.1.6 zien we dat in 2020 het verzuim bij vrijwel alle bedrijven boven de 12% ligt en in enkele gevallen tot zelfs ruim 20% van de populatie.

FIGUUR 3.1.5 % ZIEKTEVERZUIM 2020

3.2 Overige doelgroepen

Naast de Wsw-medewerkers werken in en via het sociaal werkbedrijf ook andere doelgroepen met regelingen zoals de WIA, Wajong, Wmo/arbeidsmatige dagbesteding en met ingang vanaf 2015 de nieuwe doelgroep vanuit de Participatiewet. Deze doelgroepen zijn in dit onderzoek samengevat onder de noemer 'overige doelgroepen'.

TABEL 6 AANTAL DIENSTBETREKKINGEN DOELGROEP IN PERSONEN

	2020	in %	2019	in %
Dienstbetrekkingen doelgroep Wsw	72.500	80	77.700	84
Dienstbetrekkingen overige doelgroepen	18.300	20	14.600	16
Totaal dienstbetrekkingen doelgroep	90.800	100	92.300	100

In tabel 6 wordt het totaal aantal dienstbetrekkingen weergegeven in de sociale werkbedrijven voor medewerkers die afkomstig zijn vanuit een van deze overige doelgroepen. De Wsw-medewerkers vormen met 80% het overgrote deel van het aantal dienstbetrekkingen. Het aantal dienstbetrekkingen voor overige doelgroepen bedraagt 18.300 personen (20%).

TABEL 7 VERDELING DIENSTBETREKKINGEN OVERIGE DOELGROEP IN PERSONEN

	2020	in %	2019	in %
Participatiewet doelgroepregister/ LKS	13.100	72	10.600	73
Participatiewet advies beschut werk	4.050	22	3.000	20
Wajong-indicatie	350	2	300	2
Participatiewet overig	750	4	650	4
Totaal	18.300	100	14.600	100

In tabel 7 zijn de dienstbetrekkingen uitgesplitst naar de verschillende overige regelingen. De afgelopen jaren verzorgden sociale werkbedrijven al dienstbetrekkingen voor medewerkers met een Wajong-indicatie en vanuit de bijstandspopulatie. Daarnaast is met ingang van 2015 sprake van instroom van dienstbetrekkingen vanuit de Participatiewet.

Het grootste deel van de dienstbetrekkingen overige doelgroepen wordt gevormd door de nieuwe doelgroep werken met loonkostensubsidie. Het aantal dienstbetrekkingen beschut werk is opgelopen tot ongeveer 4.000 personen. Daarnaast biedt een aantal sociale werkbedrijven in opdracht van de gemeenten medewerkers zonder beperking een tijdelijk dienstverband aan om daarmee uit de uitkerings situatie te komen met als beoogde vervolgstap de uitstroom naar regulier werk. Het gaat hierbij doorgaans om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, maar om andere redenen dan een arbeidsbeperking volgens de definitie van het doelgroepregister.

TABEL 8 DOELGROEP MET EEN TRAJCTOVEREENKOMST IN (UNIEKE) PERSONEN

	2020	%
Korte periode tot vier weken (m.n. diagnose/ assessment)	1.500	6
Kortere periode van vier tot 12 weken (m.n. werkfit maken)	5.400	23
Langduriger periode van meer dan 12 weken (m.n. werkervaring, w.b.u.)	16.900	71
Totaal	23.800	100

Tenslotte is in tabel 8 het aantal personen in beeld gebracht dat bij de sociale werkbedrijven een traject heeft doorlopen. Naast de dienstbetrekkingen voor de Wsw-populatie en de overige doelgroepen, vormt dit een belangrijk onderdeel van de totale dienstverlening. In totaal gaat het om ongeveer 24.000 personen, wat daarmee op een vergelijkbaar niveau ligt als voorgaande jaren.

In de trajectovereenkomsten zit een grote variatie: een kort assessment van de werknemersvaardigheden, een sollicitatiecursus of taaltraining, of een BBL-traject (Beroeps Begeleidende Leerweg), een werkfit-training of een langduriger vakopleiding.

In de uitvraag is bij de trajecten onderscheid gemaakt naar de tijdsduur van de trajectovereenkomsten. Bij de sociale werkbedrijven wordt de grootste categorie gevormd door trajecten die langer duren dan 12 weken (71%). Het gaat hierbij vaak om werkervaringsplaatsen en het tijdelijk werken met behoud van uitkering (w.b.u. in de tabel), alvorens een medewerker gereed is om te worden bemiddeld naar een reguliere dienstbetrekking.

HOOFDSTUK 4

Financiën

In dit hoofdstuk komen de opbrengsten, de kosten en het financiële resultaat van de uitvoering van de sociale werkbedrijven aan de orde, vertaald naar landelijk niveau.

4.1

Opbrengsten

De opbrengst van sociale werkbedrijven bestaat hoofdzakelijk uit:

- arbeidsplaatsgebonden subsidies;
- de netto omzet⁴ van detachering;
- de netto omzet van productie en eigen dienstverlening.

In deze paragraaf worden deze opbrengsten onderscheiden.

Gemeentelijke bijdragen zijn in de berekening van de opbrengst niet meegenomen. Overige bedrijfsopbrengsten komen in het resultaatoverzicht terug (paragraaf 4.3).

Opbrengst Wsw-gesubsidieerde medewerkers

TABEL 9 OPBRENGST WSW-GESUBSIDIEERDE MEDERWERKERS (X € 1.000.000)

	2020	2019	mutatie in %
Arbeitsplaats gebonden subsidies	1.927	1.834	5,1
Netto omzet uit detachering	243	287	-15,5
Netto omzet uit eigen productie en dienstverlening	469	496	-5,4
Totaal	2.639	2.617	0,8

Tabel 9 geeft een beeld van de opbrengst van de sector. De totale opbrengst in 2020 van € 2.639 miljoen is met 0,8% gestegen ten opzichte van 2019. De bepalende reden is de toename van de arbeidsplaats gebonden subsidies voor de doelgroep, met name de extra corona-steun in het Participatiebudget. Tegelijkertijd zien we dat de netto omzet fors is gedaald: vooral zichtbaar in de detacheringsofbrengsten en in mindere mate ook in de opbrengsten uit eigen productie en diensten.

⁴ Onder netto omzet wordt verstaan: omzet minus directe kosten voor inkoop van grond- en hulpstoffen en uitbesteed werk.

TABEL 10 OPBRENGSTSOORT WSW DOELGROEP PER ARBEIDSJAAR

	2020	2019	mutatie in %
Arbeitsplaatsgebonden subsidies (Rijkssubsidie)	29.300	26.200	11,8
Netto omzet totaal	10.700	11.100	-3,6

In tabel 10 zijn de omvang van de Rijkssubsidie en de netto omzet (totaal) per Wsw-arbeidsjaar weergegeven. Per arbeidsjaar is in 2020 omgerekend per arbeidsjaar een bedrag van afgerond € 29.300 aan Rijkssubsidie ontvangen. Dit is een combinatie van met name het lagere subsidiebedrag per persoon als gevolg van de bezuinigingen (-€ 500), de nominale prijsbijstelling voor 2020 (€ 900), de extra corona-compensatie (€ 2.100) en een positief verschil tussen geraamde en feitelijke volumedaling (€ 600).

In 2020 is een netto omzet per arbeidsplaats gerealiseerd van € 10.700. Normaliter is er sprake van een lichte stijging als gevolg van jaarlijkse prijsbijstelling. In gelijkblijvende prijzen is er sprake van een daling met name als gevolg van de terugvallende detacheringsofbrengsten.

Opbrengst overige doelgroepen

De overige doelgroepen genereren ook opbrengsten voor het sociaal werkbedrijf. Hieronder worden die apart in beeld gebracht.

TABEL 11 OPBRENGST OVERIGE DOELGROEPEN (X € 1.000.000)

	2020	2019
Arbeitsplaatsgebonden subsidies	230	205
Opbrengst activiteiten overige doelgroepen	97	101
Totaal	327	306

De opbrengst van overige doelgroepen bedraagt in 2020 € 327 miljoen, een (beperkte) stijging van € 21 miljoen ten opzichte van het jaar 2019 (€ 306 miljoen). Een achterliggende verklaring is dat de omvang van deze doelgroep geleidelijk toeneemt en dat om die redenen extra subsidies worden verstrekt en activiteiten georganiseerd. In hoofdstuk 2 is toegelicht dat omvang van de nieuwe doelgroep in 2020 weliswaar is toegenomen maar in minder grote aantallen dan voorgaande jaren.

Netto omzet naar type opdrachtgever

De netto omzet uit dienstverlening door Wsw-gesubsidieerden en overige doelgroepen samen laat zich als volgt verdelen over verschillende typen opdrachtgevers.

TABEL 12 VERDELING NETTO OMZET NAAR TYPE OPDRACHTGEVERS (%)

	2020
Eigen gemeenten	38
Overige overheden/not for profit	10
Profit	52
Totaal	100

De netto omzet is in 2020 voor 52% afkomstig uit de profit sector (tabel 12). Gemeenten uit het eigen verzorgingsgebied zorgen voor 38% van de omzet. Lokaal zien we wel forse verschillen. Sommige sociale werkbedrijven hebben een omzet uit de eigen gemeenten van 20%, bij andere bedrijven ligt dit in de orde van 60%.

4.2 Kosten

De kosten van de sociale werkbedrijven bestaan hoofdzakelijk uit:

- arbeidskosten voor de doelgroep;
- arbeidskosten voor ongesubsidieerde professionals;
- materiële kosten, zoals huisvesting, productiemiddelen, afschrijvingen, et cetera.

In deze paragraaf worden bovenstaande kostensoorten in beeld gebracht voor de Wsw-medewerkers en overige doelgroepen. Incidentele kosten en financiële lasten (rentekosten) worden in deze paragraaf niet meegenomen. Zij komen in het resultaatoverzicht (paragraaf 4.3) terug.

Kosten Wsw-medewerkers

TABEL 13 KOSTEN WSW-MEDERWERKERS (X € 1.000.000)

	2020	2019	mutatie in %
Arbeidskosten Wsw-medewerkers	2.040	2.139	-4,6
Arbeidskosten ongesubsidieerde professionals	479	477	0,5
Materiële kosten	255	260	-2,0
Totaal	2.774	2.876	-3,6

De totale kosten van de Wsw bedragen in 2020 € 2.774 miljoen en liggen daarmee € 102 miljoen (-3,6%) lager dan in 2019. De kosten bestaan voor het grootste deel uit arbeidskosten van Wsw-medewerkers. Hier zien we een daling van -4,6%. Deze wordt veroorzaakt door een combinatie van de volumedaling van het aantal medewerkers (-6,2%), de prijsstijging van de Wsw-cao en de wettelijke aanpassingen van de hoogte van het minimumloon (2,7%), periodieke bijstelling van het salaris, uitstroom van gemiddeld wat hoger ingeschaalde medewerkers en wat lagere overige kosten zoals woon-werkverkeer en opleidingskosten. Daarnaast zien we dat de arbeidskosten van de ongesubsidieerde professionals en de materiële kosten ten opzichte van 2019 licht zijn toegenomen, en materiële kosten licht zijn gedaald.

Bovenstaande kosten zijn in tabel 14 omgerekend naar kosten per arbeidsjaar Wsw. De arbeidskosten van Wsw-medewerkers bedragen € 31.500 per arbeidsjaar, de begeleidingskosten door professionals € 7.200 en de materiële kosten € 3.800 per arbeidsjaar.

TABEL 14 DE KOSTEN VAN DE WSW DOELGROEP PER ARBEIDSJAAR)

	2020	2019	mutatie in %
Arbeidskosten Wsw-medewerkers (incl subsidie Begeleid Werkers)	31.500	30.900	1,9
Arbeidskosten ongesubsidieerde professionals	7.200	6.700	7,5
Materiële kosten	3.800	3.700	2,7

Verskillende ontwikkelingen beïnvloeden de hoogte van de loonkosten en de materiële kosten. De gemiddelde arbeidskosten per Wsw-medewerker zijn een samenstelling van Wsw-medewerkers in dienstverband bij het sociaal werkbedrijf (ongeveer 94% van de populatie) en het aantal Wsw-medewerkers dat via begeleid werken bij een reguliere werkgever in dienst is (6%). Voor de Wsw-medewerkers in dienstbetrekking wordt gemiddeld een brutoloon betaald van ongeveer € 31.800, voor de (beperkte) groep Begeleid Werkers een loonkostensubsidie van ongeveer € 11.400. Over de gehele Wsw-populatie betekent dit een gemiddelde loonsom van € 31.500. De stijging van € 30.900 naar € 31.500 in 2020 wordt met name veroorzaakt door de nominale stijging van het wettelijk minimumloon en de aanpassingen in de Wsw-cao.

De materiële kosten zijn samengesteld uit huisvestingskosten, afschrijvingen vaste activa, productiemiddelen en overige kosten. Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de landelijke cijfers naar verschillende kostensoorten. De verdeling per kostencategorie laat de afgelopen jaren meestal vergelijkbare percentages zien. In 2020 zien we dat sommige werkbedrijven als gevolg van de coronamaatregelen extra kosten moesten maken vanwege aanpassingen van eigen huisvesting of huur van extra bedrijfsruimten.

TABEL 15 UITSPLOTSING MATERIËLE KOSTEN 2019 IN PERCENTAGES (%)

	2020
Huisvestingskosten	18
Afschrijvingen vaste activa	12
Productiemiddelen	9
Overige	35
Niet uitgesplitst	26
Totale materiële kosten (Wsw + overige doelgroepen)	100

Kosten overige doelgroepen

Het aandeel van de arbeidskosten van overige doelgroepen is aanzienlijk lager, omdat lang niet iedereen in dienst van het sociaal werkbedrijf komt. Het aandeel van de begeleidingskosten (trajectkosten) is voor deze doelgroepen groter dan in de Wsw.

TABEL 16 KOSTEN OVERIGE DOELGROEPEN (X € 1.000.000)

	2020	2019
Arbeidskosten overige doelgroepen	124	100
Arbeidskosten ongesubsidieerde professionals	177	159
Materiële kosten	55	53
Totaal	356	312

In 2020 bedragen de kosten voor overige doelgroepen € 356 miljoen, een stijging ten opzichte van 2019 van € 44 miljoen, samenhangend met de trendmatige toename van de nieuwe doelgroep.

4.3

Resultaat

TABEL 17 TOTAAL EXPLOITATIEOVERZICHT (X € 1.000.000)

	2020	2019	mutatie in %
Omzet Wsw (totale opbrengsten)	2.639	2.617	0,8
Omzet overige doelgroepen (totale opbrengsten)	327	306	6,9
Totale omzet	2.966	2.923	1,5
Kosten Wsw	2.774	2.876	-3,6
Kosten overige doelgroepen	356	312	14,1
Totale kosten	3.130	3.188	-1,8
Exploitatieresultaat	-164	-265	
Overige bedrijfsopbrengsten	25	27	
Saldo incidentele en financiële baten en lasten	6	24	
Bedrijfsresultaat	-132	-213	

Het bovenstaande resultaatoverzicht toont voor 2020 een negatief bedrijfsresultaat van in totaal - € 132 miljoen. Dat is een verbetering ten opzichte van 2019 met € 79 miljoen (- € 213 miljoen). Achter deze cijfers zijn verschillende ontwikkelingen waarneembaar.

Allereerst hebben we gezien dat de omzetcijfers met 0,8% is gestegen (€ 2.639 versus € 2.617). Dit is het saldo van een dalende omzet bij de Wsw en de gunstige ontwikkeling van het subsidiebedrag. Vervolgens hebben we gezien dat de kosten zijn gedaald (€ 2.774 versus € 2.876). Dit wordt met name veroorzaakt doordat de volumedaling van de doelgroep groter is dan de stijging van de cao-lonen.

Het saldo van omzet en kosten komt tot uiting in de ontwikkeling van het exploitatieresultaat: deze is van 2019 op 2020 met 101 miljoen verbeterd (van - € 265 miljoen naar - € 164 miljoen).

Tenslotte zien we dat de overige bedrijfsopbrengsten ongeveer vergelijkbaar zijn gebleven (€ 27 miljoen om € 25 miljoen), en zijn de incidentele baten/ lasten dit jaar aanzienlijk lager uitgekomen (€ 6 miljoen om € 24 miljoen). Hier zien we dat ook op een indirecte wijze de negatieve financiële gevolgen van corona zichtbaar worden in de exploitatie. Positieve baten van bijvoorbeeld deelnemingen van sociale werkbedrijven in sociale ondernemingen zijn in 2020 sterk teruggelopen. Als we al deze overige en incidentele factoren meetellen bij het exploitatieresultaat dan leidt dit tot het bedrijfsresultaat van - € 132 miljoen.

In het resultaatoverzicht zijn de vaste gemeentelijke bijdragen buiten beschouwing gelaten. In 2020 betrof dat een bedrag van ongeveer € 150 miljoen dat gemeenten vanuit hun eigen middelen hebben gefinancierd aanvullend op de middelen uit het Participatiebudget. Hieruit blijkt dat de sociale werkbedrijven in 2020 zich gemiddeld financieel net wat gunstiger hebben ontwikkeld dan bij de oorspronkelijke begrotingen was voorzien.

Het sociale werkbedrijf nader toegelicht

In de voorgaande hoofdstukken hebben we de resultaten laten zien van de Cedris-leden en dit berekend naar een landelijk totaal. In dit hoofdstuk staan we stil bij wat dit betekent voor het resultaat van een (fictief) sociaal werkbedrijf. We leggen uit wat de meest bepalende factoren zijn.

De landelijke totaalresultaten van de branche hebben we vertaald naar een gemiddeld werkbedrijf. In het vorige hoofdstuk is toegelicht dat landelijk over de totale Wsw-populatie van nu nog 66.300 arbeidsjaren een negatief bedrijfsresultaat behaald is van -132 miljoen euro. In Nederland wordt de Wsw uitgevoerd door ongeveer 90 sociale werkbedrijven. Er zijn evenwel grote verschillen in grootte, variërend van enkele honderden tot enkele duizenden medewerkers.

TABEL 18 RESULTAAT 2020 (PER 1.000 WSW-MEDEWERKERS)

		2020		2019	
Gemiddeld bedrijfsresultaat		-2,0		-3,0	
1. Verschil tussen Wsw-loonkosten en subsidies		-€ 1,8		- 4,3	
• Wsw-loonkosten (cao-loon)	- 31,5		- 30,9		-30,1
• Arbeidsplaats gebonden subsidies	29,3		26,2		25,8
• Lage Inkomens Voordeel	0,4		0,4		0,4
2. Saldo opbrengsten en kosten bedrijfsvoering Wsw		-€ 0,4		0,7	
• Opbrengsten Wsw(netto toegevoegde waarde)	10,7		11,1		11,1
• Kosten bedrijfsvoering Wsw	- 11,1		- 10,4		-10,1
3. Overig (andere doelgroepen, opbrengsten, fin. baten en lasten)		€ 0,1		0,6	
• Opbrengsten overige doelgroepen	- 0,4		- 0,1		0,0
• Overige opbrengsten	0,4		0,4		0,3
• Saldo financiële en incidentele baten en lasten	0,1		0,3		0,1

In tabel 18 is ter illustratie een sociaal werkbedrijf weergegeven met 1.000 Wsw-medewerkers met gemiddelde financiële kengetallen⁵. Over 2020 zien we dat dit bedrijf een negatief bedrijfsresultaat heeft behaald van 2,0 miljoen. Er zijn drie bepalende factoren die hieraan ten grondslag liggen.

⁵ Het gemiddelde sociale werkbedrijf heeft tegenwoordig ongeveer 750 Wsw-medewerkers. De grootte varieert in de praktijk van enkele honderden tot enkele duizenden. Omwille van de inzichtelijkheid van de kengetallen is hier gekozen voor een bedrijf van omgerekend 1.000 medewerkers (uitgedrukt in SE's).

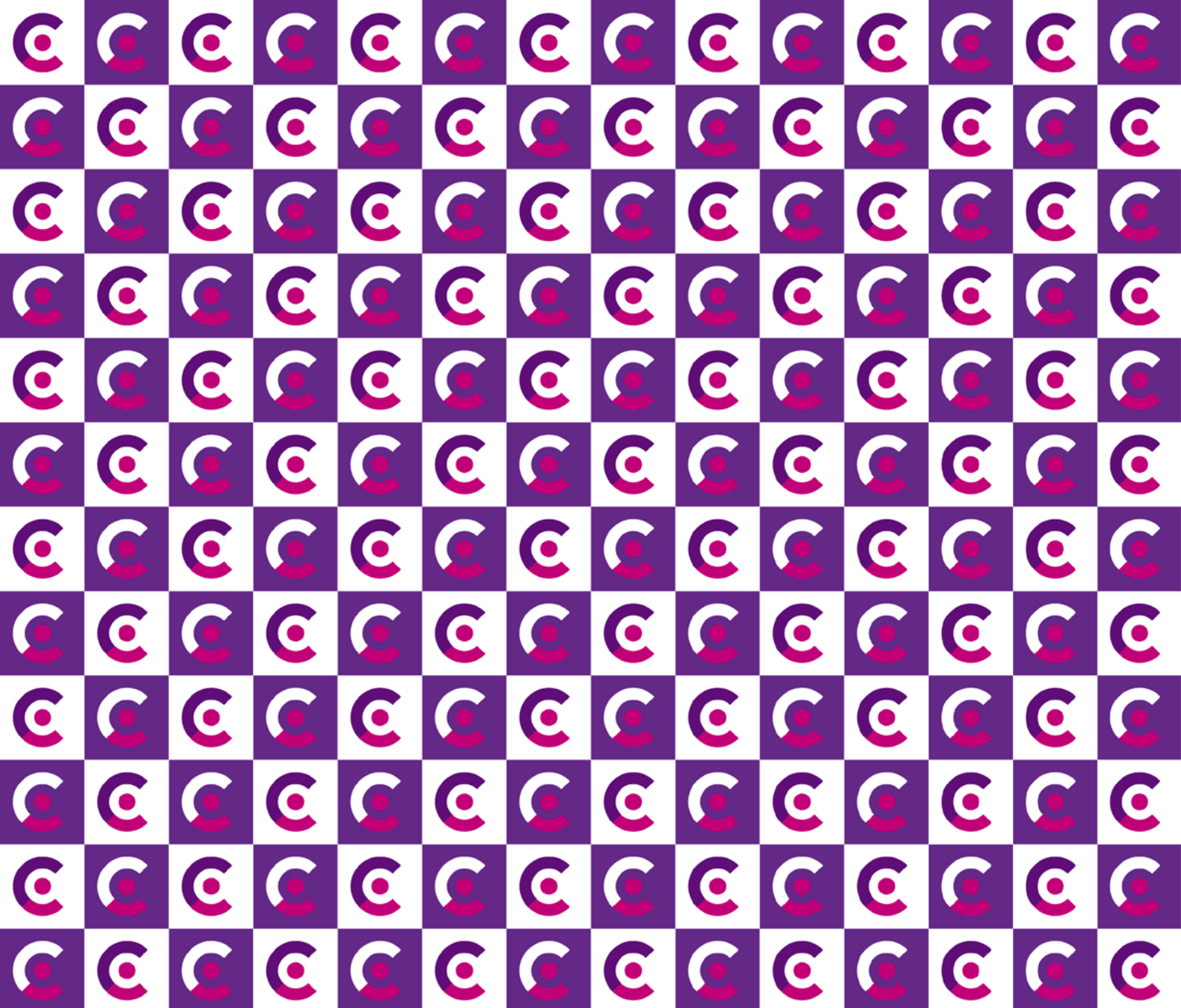
De eerste factor betreft het verschil tussen de Wsw-loonkosten en de Rijkssubsidie. Wsw-medewerkers worden volgens de cao betaald. Dat betekent dat de medewerker loon ontvangt op basis van een in het verleden vastgestelde inschaling (historische rechten). Op basis van het Participatiebudget en de tijdelijke corona-steun was er in 2020 een subsidie beschikbaar van gemiddeld € 29.300 per arbeidsjaar. Het verschil van - 1,8 miljoen euro betekent dat een sociaal werkbedrijf per medewerker gemiddeld zo'n € 1.800 meer aan loonkosten betaalt dan dat aan subsidie wordt ontvangen.

Het negatieve verschil tussen de verplichte loonkosten en het ontvangen subsidiebedrag is in 2020 minder dan in voorgaande jaren: het subsidiebedrag per medewerker is (incidenteel) sterk opgelopen en de loonkosten (ontwikkeling cao-loon) zijn conform reguliere loon- en prijsontwikkeling gestegen.

De tweede factor betreft het verschil tussen de opbrengsten en kosten bedrijfsvoering Wsw. Voor het genereren van werk en begeleiden van medewerkers heeft een sociaal werkbedrijf personeelskosten (voor de begeleidende professionals) en materiële kosten (onder andere huisvesting). Daartegenover staat dat met werkzaamheden die Wsw-medewerkers uitvoeren een (bescheiden) omzet kan worden behaald. Het negatieve saldo van 0,4 miljoen euro betekent dat de (begeleidings)kosten per Wsw-medewerker niet volledig uit de opbrengsten uit het werk kunnen worden gefinancierd. In 2019 was nog sprake van een licht positief saldo bedrijfsvoering. De economische gevolgen van het coronavirus zorgen voor een kentering en negatief saldo.

De derde factor is samengesteld uit verschillende elementen. Het gaat onder andere om activiteiten voor overige doelgroepen (bijvoorbeeld re-integratietrajecten), overige bedrijfsopbrengsten en het saldo van (financiële) baten en lasten. Het saldo van 0,1 miljoen euro betekent dat een gemiddeld sociaal werkbedrijf nauwelijks of geen inkomsten heeft uit andere activiteiten of aanvullende middelen, waarmee het verlies op de Wsw-activiteiten niet kan worden gecompenseerd. In het bijzonder zien we dat de opbrengsten voor de nieuwe doelgroep (werkend met loonkostensubsidie en/of advies beschut werk) een negatieve bijdrage aan het totale resultaat geven van -0,4 miljoen euro. De opbrengsten, kosten en de beschikbaar gestelde subsidies zijn voor het sociaal ontwikkelbedrijf ontoereikend om tot een positieve of neutrale financiële exploitatie te komen.

De drie factoren tellen gezamenlijk op tot een verlies van -2,0 miljoen euro.

Colofon

REDACTIE

Cedris

VORMGEVING

Vormplan Design

FOTOGRAFIE

Voorkant: Promen

Pagina 4: Annelies van 't Hul

Pagina 6: Baanbrekers

Pagina 7: IBN

Pagina 14 en 19: Eelco Hofstra

Pagina 26, 31 en 33: Bart van Vliet